

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Manželství a rodina z pohledu ženy

Vypracoval: Ivana Machovcová

Vedoucí práce: PhDr. Miluše Vítečková, Ph.D.

České Budějovice 2016

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 31. března 2016

Ivana Machovcová

Poděkování

Děkuji PhDr. Miluši Vítečkové, Ph.D. za její pomoc, vstřícnost, připomínky a hlavně trpělivost, kterou mi během psaní bakalářské práce věnovala. Moje poděkování patří také mé rodině a všem ženám, které byly ochotné se podělit o své názory k tématu mé práce.

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá pohledem vdané ženy na současné manželství a vnímání své role v něm. V teoretické části jsou obsaženy kapitoly týkající se historie manželství. Jsou zde zmíněny pojmy manželství, rodina, rozvod, štěstí. Dále teoretická část obsahuje kapitoly věnující se druhům manželství a rodiny, funkci rodiny, druhům soužití partnerů. Praktická část přináší výsledky kvalitativního šetření, které poukazují na pozitiva a problémy v manželství, osobní zkušenosti s ním, a to vdaných žen ve věku 35 až 45 let, které jsou ve svém prvním manželském svazku. Byly realizovány hloubkové rozhovory, kdy byly ženám kladeny otevřené otázky týkající se motivace ke vstupu do manželství, obecně výhod či nevýhod takového typu soužití, dále zjišťující osobní zkušenosti s manželstvím a jak vnímají svou roli v něm.

Klíčová slova: manželství, rodina, rozvod, soužití, štěstí

Abstrakt

This thesis deals with a perception of a currently married woman and her role in the marriage. The theoretical part contains chapters on the history of marriage. Topics include concepts of marriage, family, divorce and happiness. Further, the theoretical part contains chapters devoted to different kinds of marriage and families, role of the family and the different ways partners coexist. The practical part presents the results of qualitative surveys, which highlight the positives and problems of marriage, based on personal experience of women, aged 35 to 45 years, who are in their first marriage. In-depth interviews were conducted, in which women were posed open questions. These concerned the motivation for entering into a marriage, general benefits or disadvantages of this type of coexistence, as well as investigating their personal experiences with marriage and how they perceive their role in it.

Keywords: marriage, family, divorce, cohabitation, happiness

Obsah

Úvod	8
I. Teoretická část	10
1 Definice druhů soužití	10
1.1 Manželství	10
1.2 Jiné druhy soužití	11
2 Historie manželství a postavení ženy té doby v něm	12
2.1 Pravěk	12
2.2 Feudalismus	14
2.3 Kapitalismus	16
2.4 Demokracie na přelomu světových válek	17
2.5 Socialismus	17
2.6 Současnost	18
3 Definice rodiny, její funkce a dělení	20
3.1 Rodina	20
3.2 Funkce rodiny	21
3.3 Druhy rodin	22
3.4 Rozdělení rodin podle funkčnosti	24
4 Krize rodiny	26
4.1 Rozvod a rozvodovost	27
4.2 Důvody rozvodu	28
4.3 Formy pomoci	29
4.4 Předcházení konfliktům a rozpadu manželství	29

5 Štěstí a jeho definice	31
II. Praktická část	33
6 Cíl práce a výzkumné otázky	33
6.1 Cíl práce	33
6.2 Výzkumné otázky	33
6.3 Charakteristika výzkumného souboru	33
7 Metodika	36
7. 1 Kvalitativní výzkum	36
7.1.1 Rozhovor.....	36
7.1.2 Realizace rozhovorů	37
7.1.3 Způsob zpracování dat	38
8 Výsledky	39
8.1 Výsledky na základě rozhovoru s ženami.....	39
8.2 Pozitiva manželství	39
8.3 Problémy v manželství	44
8.4 Postavení žen v manželství	47
8.5 Životní spokojenost, pocit štěstí v manželství.....	50
9 Diskuze	52
Závěr	57
Seznam použité literatury.....	59
SEZNAM TABULEK A GRAFŮ	62
Seznam příloh.....	63

ÚVOD

Dnes jsme tak vzdělaní, že nás nepřekvapí nic, vyjma šťastného manželství.

Oscar Wilde

Jak dokládá Český statistický úřad, jako pozitivní se může jevit určitý pokles rozvodů, který je však důsledkem nízké sňatečnosti, odkládání sňatku do vyššího věku nebo upřednostnění volného soužití i v případě, že partneři mají spolu děti. Tyto údaje mohou zavdat důvody k řadě otázek o funkci manželství, jeho důležitosti a potřebnosti v současné společnosti. Dále také, zda pro jednotlivé členy zůstává institucí aktuální a potřebnou, zda v ní mohou spatřovat nějaké jistoty či výhody.

Manželství je velmi starou institucí, která prošla řadou změn. Ovlivnily jej společenské, politické, hospodářské, demografické a ekonomické aspekty. Přes tyto vlivy ale stále manželství zůstává nedílnou součástí společnosti, byť se stále více rozšiřují různá alternativní soužití.

Řada sociologů a psychologů se zabývá výzkumy v oblasti rodiny a manželství, protože spatřují rodinu jako důležitou sociální jednotku, základní kámen společnosti. Zájem o téma rodina, manželství, partnerské vztahy a vše kolem něj je patrný také z množství vydávaných knih jak odborných, tak laických, z řady článků v tisku či na internetových portálech, televizních pořadech, různých dokumentech a diskuzích. Pro mnohé je rodina a soukromí životní prioritou.

Toto téma je pro mě velmi zajímavé, vzhledem k tomu, že jsem ženou, manželkou, matkou a žiji ve svém prvním manželství. Ráda bych i pro sebe ve své práci našla odpovědi na některé otázky, které se týkají mého postavení v manželství a současné společnosti.

Teoretická část bakalářské práce se podrobně zabývá historií vzniku manželství, postavení žen v různých historických epochách. Sahá až do období pravěku a nastiňuje proměny v jeho formálních záležitostech až do současnosti. Dále jsou zde osvětleny pojmy, jako je manželství, rodina, její funkce a druhy, krize rodiny, rozvod a štěstí.

Záměrem praktické části bakalářské práce je ukázat aktuální pohled žen v produktivním věku na své manželství. Zda je pro ně manželství důležité, jejich priority. Zda jim

vyhovuje současné soužití a co od svého života očekávají. Jak své manželství vidí, zda na něm chtějí pracovat, jsou spokojeni s rolí v něm, chtějí do něho investovat a jaké v něm spatřují výhody nebo nevýhody. Zda se v něm cítí šťastné.

Přínos bakalářské práce vidím v hloubkové analýze pocitů z manželství, kde je snaha o pochopení motivace k vstupu do manželství a setrvání v něm, kdy zjištěné důvody mohou napomoci při řešení manželských problémů a krizí.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 DEFINICE DRUHŮ SOUŽITÍ

1.1 Manželství

Manželství je v naší společnosti základní stavební jednotkou. Je historicky zakořeněné, ale náhled na tento svazek se různí. Důležité je proto si tento pojem definovat.

Nejprve by bylo vhodné zde zmínit právní definici, kterou je každý občan České republiky vstupující na jejím území do manželství povinen se řídit: *„Manželství je trvalý svazek muže a ženy vzniklý způsobem, který stanoví tento zákon. Hlavním účelem manželství je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc.“* Dále zákoník pokračuje: *„Manželství vzniká svobodným a úplným souhlasným projevem vůle muže a ženy, kteří hodlají vstoupit do manželství (dále jen „snoubenci“), že spolu vstupují do manželství“* (Eliáš, 2012, s. 71). Zákoník také hovoří o rovných právech a povinnostech, vzájemné úctě, ukládá manželům žít společně, být si věrni a vzájemně se respektovat a podporovat. Mají vytvářet rodinné společenství a zdravé prostředí pro výchovu a péči o děti.

V celku tradiční názor na manželství nám předkládá Klabouch (1962, s. 10), kdy říká: *„Dnešní podoba manželství a rodiny, jako trvalého soužití muže s ženou a dětmi, popřípadě s jinými blízkými pokrevními příbuznými ve společné domácnosti.“*

Vágnerová (2000) pojímá definici více z historického hlediska a poukazuje na židovsko-křesťanské tradice, které na území Čech prosazují čistě monogamní vztah, který církve považuje za svátost. Tento svazek prošel řadou historický a sociokulturních proměn, které poznamenaly význam a funkci tohoto svazku.

V sociologickém slovníku nalézáme následující definici: *„Je to právní vztah zavazující muže a ženu ke společnému životu. V moderní západní společnosti je povolena pouze monogamie, ovšem s vyšší mírou tolerance k rozvodu a uzavření nového manželství“* (Jandourek, 2001, s. 148). Dále hovoří o nestabilitě manželství, která je způsobena mnoha faktory, které budou v textu dále zmíněny.

Giddens (1999, s. 156) manželství definuje jako: „*Sociálně akceptovaný a posvěcený sexuální svazek mezi dvěma dospělými jedinci. Sňatkem dvou partnerů se stávají příbuznými nejen oni sami, ale i jejich rodiče, sourozenci a další pokrevní příbuzní každého z nich.*“

Giddens (1999) vidí dnešní manželství v západní společnosti jako monogamní, tedy spíše sériově monogamní, kdy jedinec během života vystřídá více partnerů. Patrilineární, kdy děti nesou příjmení svých otců, a majetek je děděn v mužské linii. Také upozorňuje, že dochází k většímu výskytu neolokality, kdy nové páry se stěhují pryč ze svých rodišť. Ale stále to není příliš rozšířeným jevem.

Westermarckova definice (in Neumann, 1931, s. 139) je z pohledu přírodovědeckého a obohacuje obraz o manželství o další rozměr: „*Manželství jako kratší nebo delší svazek samečka se samičkou, trvající aspoň přes kopulační akt a zrození potomstva.*“

1.2 Jiné druhy soužití

Řadu předchozích funkcí a znaků manželství v současné společnosti mohou plnit i jiné formy soužití. Velmi častým způsobem je nesezdané soužití nazývané také volný svazek nebo kohabitace. Giddens (1999, s. 179) toto definuje jako: „*Stav, kdy spolu dvojice partnerů žije v sexuálním vztahu, aniž jsou manželi.*“ Jandourek (2001) nazývá tento způsob soužití konkubinát, který definuje jako soužití muže a ženy mimo manželství. Z jeho definice ale vyplývá, že je tento výraz používán též pro paralelní vztah (milenecký), který probíhá zároveň vedle oficiálního manželství jednoho nebo obou partnerů, v zemích kde není povolen rozvod. Giddens (1999), stejně tak např. Vágnerová (2000) považují tento způsob soužití pouze jako přechodný, jako určité ujištění se, či zkoušku budoucího manželství. V současné době se tento způsob stává stále častějším a dlouhodobějším způsobem soužití. Partneři ani po příchodu dětí svůj vztah nelegitimizují. Často ve volném vztahu žijí lidé, kteří již zkušenost s manželstvím mají a z různých důvodů upřednostňují tento způsob života.

Jako další možnost soužití, dle našeho právního řádu, mohou osoby stejného pohlaví uzavřít tzv. registrované partnerství. Ale nelze u nás žít v polygynii či polyandrii, byť ve světě jsou tyto způsoby stále možné.

2 HISTORIE MANŽELSTVÍ A POSTAVENÍ ŽENY TÉ DOBY V NĚM

Na pozadí historických událostí v Evropě a hlavně Českých zemích je lépe pochopitelná role ženy a vnímání jejího postavení v něm. Na našem území, snad kromě období pravěku, byly vždy možné pouze sňatky dvou lidí různého pohlaví, tedy heterosexuální vztahy, a o nich zde také budu hovořit. Níže jsou shrnuty informace z několika odborných zdrojů (Čechura a kol., 1996; Bělina a kol., 2012; Franzen, 1992; Klabouch, 1962; Matoušek, 1993; Neumann, 1931; Sluková 2001; Vágnerová 2000; Mach, Šmolka 2008), které se vzájemně prolínají a jejich obsah umožňuje celistvý pohled zachycující historii manželství a postavení žen v této formě soužití.

Manželství se nepojí s prvopočátky společnosti. Jak je zde níže demonstrováno, jednalo se o dlouhodobý a složitý proces, ovlivněný řadou přírodních, sociálních, kulturních, hospodářských a politických změn dané společnosti, než došlo k ustálení dnešního modelu rodiny a manželství. Právě jakákoliv změna v shora uvedených oblastech se pak odráží do fungování rodiny a formy manželství a také postavení ženy v něm.

2.1 Pravěk

„Pravěk je dlouhým obdobím našich dějin, je to doba od počátku lidských dějin před téměř 2 miliony lety do vstupu slovanských kmenů v 6. století po Kr. na území Čech, Moravy a Slezska“ (Bělina, 2012, s. 9). Toto období není dostatečně zdokumentované a o životě tehdejších lidí můžeme pouze usuzovat z různých archeologických nálezů.

V tomto období žije také člověk neandrtálský (300tis. před Kr. až 40tis. před. Kr.), který vychází z potřeby přežít nástrahy tehdejší doby ledové a opatřit si potravu, a proto žije v hordách, které mu umožňují dělbu práce a usnadňují plnění těžkých úkolů. Hordy se ještě nedělí na menší společenské jednotky, panuje zde promiskuita a nedochází k příbuzenským vazbám.

Avšak v době Homo sapiens (40tis. před Kr. až 10tis. před Kr.), kdy je člověk zcela vyvinut, jeho technické schopnosti se zlepšily, lidé jsou schopni sestavit např. loď, sáně, lyže nebo vyrobit dokonalejší lovecké nástroje, které jim usnadňují opatření obživy, dochází k rozpadu hord a vznikají rody, které jsou již vázány na pokrevní příbuzenství. Stále se nejedná o manželství monogamní, ale již jsou zde patrné manželské skupiny.

Předpokládá se, že až v období neolitu ve 4. a 3. tis. před. Kr. jsou prvotní velkorodiny nahrazeny rodinou párovou, která ale nemůže existovat zcela samostatně. Vzhledem k nízké úrovni rozvoje výroby stále fungují velkorodiny jako společenskovo výrobní jednotky. V rodovém zřízení funguje rovnoprávnost mužů a žen. Žena byla ta, co zůstávala v rodové skupině se svými sestrami a bratry, svou matkou a muž za ní přicházel. On byl ten, který byl v případě neplnění svých povinností vykázan. Tomuto seskupení se říkalo matriarchát, ne proto, že by žena vládla, ale lze prokázat její mateřství, proto rody byly spojením žen a jejich dětí. Společně své děti vychovávaly a staraly se o ně. Muž do rodiny docházel, později setrval určitou dobu a až později se svou partnerkou žil.

Tyto vztahy byly stále velmi volné, založené na přitažlivosti obou partnerů, manželé zcela beztrápně mohli odejít za jiným partnerem. Nevyžadovala se striktní věrnost, dokonce fungoval tzv. sororát, kdy muž měl právo na styk s manželčinými sestrami a naopak.

V době bronzové a ve starší době železné, která je u nás datována asi od poloviny 3. tisíciletí př. n. l. dochází k dělbě práce, která je způsobena vznikem řemesel, použitím kovů na výrobu dokonalejších zemědělských strojů a tím obdělávání půdy a zintenzivnění zemědělství. Žena již pouze nesbírá náhodně nalezené plodiny, ale lidé si je začínají záměrně pěstovat. Dochází k ohoštění dobytka a jeho chovu. Z toho vyplývá rozvoj obchodu, kdy každý nemůže vykonávat všechny činnosti shora uvedené. V této době žena ustupuje svým významem do pozadí, stává se hospodyní, správkyní majetku, matkou a pečovatelkou. Muž je ten, který je fyzicky uzpůsoben výrobě, obdělávání půdy, ohoštění dobytka, boji a získávání otroků. Toto mělo samozřejmě nemalý vliv na organizaci velkorodin. Muž je schopen shromáždit majetek, tím zajistit rodinu. Hospodářství nepřechází již v ženskou linii, ale muže zajímá jeho mužský dědic, proto dochází k upevnění párového svazku a snaha o zjištění svého potomstva. Klade větší důraz na věrnost žen. Toto však nebrání tomu, aby pár privilegovaných jedinců žilo v mnohoženství, pokud tyto ženy a jejich potomky uživil. Přichází tzv. patriarchát. Nyní žena odchází za mužem. Stále se žije ve velkorodinách, kdy na rozdíl od matriarchátu, zde žili spřízněnci ženské linie, nyní zde hlavní úlohu hrají potomci z otcovy strany, jejich synové. V tomto seskupení žije několik generací.

2.2 Feudalismus

V celém světě dochází k rozpadu prvobytně pospolné společnosti v různém časovém období. Na území Slovanských států můžeme zaznamenat přechod k feudálnímu soužití v 8. až 9. století. Toto společenství má ve své podstatě znaky otrokářství, které zde velmi krátkou a nevýznamnou dobu existovaly, a které pokračuje ve smyslu nevolnictví. Důležitým prvkem nevolnictví pro manželství je nemožnost vstupu bez souhlasu feudálního pána.

Feudální společnost má jasně patriarchální znaky. Základem je monogamie a věrnost manželky. Jedná se o systém poměrů mezi manžely a mezi rodiči a dětmi. V době pohanské je doložena polygamie, kdy významný muž mohl mít více žen či konkubín.

Avšak roku 992 kníže Boleslav II. prosazuje dodržování křesťanských zásad v manželském a rodinném životě a tím postupuje církvi práva ohledně manželství. Toto potvrzuje v Hnězdně roku 1039 kníže Břetislav, vyhlášením nejstaršího zemského zákoníku, tzv. Břetislavových statusů. Právě Břetislav si uvědomoval společenský a mravní význam manželství.

Tím se oblast manželství dostává zcela pod vliv křesťanské církve, která se postupně snaží prosazovat monogamii, obou stranou věrnost, nemožnost zapuzení manželky, zdrženlivost v předmanželském sexu. Podporuje patriarchální zřízení. Ovlivňuje svým učením postavení ženy, kdy například říká, že Eva, jako první žena, byla stvořena z Adamova žebra proto, aby mu sloužila a poslouchala ho. Také vychází z desatera, které bylo sepsáno pro muže a žena je zde zmíněna pouze v devátém přikázání jako předmět vlastnictví na úrovni dobytka.

Až do 12. století nemusel být sňatku přítomen kněz a vstup do manželství bylo pouze svobodnou vůlí snoubenců. Také později byl kněz pouze formální účastník, který si pouze vyslechl slib dvou snoubenců.

V této době stanovuje církev další pravidla vstupu do manželství, kterému předchází zasnuby, které předpokládají věrnost obou snoubenců. Od roku 1215 jsou pak závazně zavedeny ohlášky, kdy kněz zveřejňuje při mši úmysl obou snoubenců vstoupit do manželství. V tomto období může kdokoliv vznést námitku proti blížícímu se sňatku.

Je zde řada překážek, které mohou bránit vstupu do manželství, jako je příbuzenství, sešvagření, aj. Pokud i přesto snoubenci chtějí vstoupit do svátosti manželské, žádají o dispenz – výjimku samotnému papeži. To bylo činěno za poplatek a až do roku 1888 zůstávalo povolení dispense v rukou samotného papeže. Od tohoto roku tak mohou činit biskupové a od roku 1917 i faráři, ale jen ve výjimečných situacích. Za všechny úkony, jako jsou zasnuby, ohlášky, dispense a svatby církev vybírá poplatky.

I v této době byl možný rozvod. Také za něj vybírala církev nemalé poplatky. O rozvodu či neplatnosti mohly rozhodnout konzistorní soudy v jednotlivých diecézích, až odvolání bylo řešeno samotným papežem. Tyto spory se vlekly často řady let, někdy i desítek a byly finančně velmi náročné.

Majetek byl ve výlučném vlastnictví muže a on na něm hospodařil. Žena mohla pak nakládat se svou částí věna, většinou s věcmi movitými i nemovitými. Platí zde, že o ženu bude postaráno i v případě mužovi smrti a pro vdovu bude připraven majetek v takové výši, aby ona sama mohla pohodlně dožít. Po její smrti tento majetek přechází na mužské dědice. Fakticky žena nikdy nejedná zcela samostatně, často prostřednictvím muže a o způsobu užití majetku rozhoduje vždy v souladu s manželem.

„Na konci 12. století uznala církev manželský svazek za jednu ze sedmi svátostí“ (Sluková, 2001, s. 9). Církev trvá na tom, že manželství u pokřtěných osob musí být posvěceno knězem a přeměněno na oficiální posvátné manželství.

Pro manželství byl důležitý Tridentský koncil, který se konal v letech 1545 až 1563. Tento se zabýval celou řadou otázek týkajících se katolické církve a jejího vnitřního uspořádání. Koncil měl tři části a až v poslední, která se jeví jak nejneproduktivnější, byla 24. zasedáním upřesněna svátost manželství. Tím došlo ke sjednocení pravidel, vzhledem k tomu, že do té doby upravovala svátost manželskou řada různých textů, papežských dekretů, dekretálií a konstitucí.

2.3 Kapitalismus

Příchodem kapitalismu, který probíhá v celé Evropě v různém tempu a začíná v Itálii ve 14. a 15. století v západní Evropě někdy od 16. století, dochází k zásadním změnám ve fungování celé společnosti. Vytvořením nových tříd a také velkým přesunem obyvatel za prací dochází ke změnám životních podmínek větší části obyvatel těchto zemí a z toho samozřejmě vyplývá i změna v pohledu na manželství. Vzniká nová vrstva obyvatel, buržoazie, jako vedoucí složka a dělnictvo, jako nejnižší pracující složka. Obě třídy se navzájem potřebují a jsou ovlivněny jejich postoje k manželství. Kapitalismus potřebuje pracovní sílu do svých továren, potřebuje rodit nové pracovní síly a tak snaha buržoazie o uvolnění zákonů spojených se vstupem do manželství je směřována ke svobodnému rozhodování při volbě partnera, zrovnoprávnění žen a mužů, omezení vlivu církve na obyvatelstvo. Vidí manželství jako smlouvu dvou lidí, kteří se rozhodnou svobodně vstoupit do vztahu, ale také svobodně z něho vystoupit. Samozřejmě tento proces je rozdílný pro různé části Evropy a ne zcela možný. V případě katolické církve, která má na našem území silnou pozici, je proces pomalejší a dlouhodobější.

Tato doba dává ženám větší šanci na své uplatnění a je třeba zmínit velké snahy o jejich emancipaci, které začínají sílit v 18. století ve Francii a Anglii a pokračují po celé Evropě. *„Rozvoj industrializace a ztráta tradičních hodnot významně ovlivnily i rodinu, vzájemné vztahy mezi jejími členy a změnily především postavení a roli ženy. Rodina a manželství v současné době již nevystupují jako jediná instituce v životě ženy, která by stala jejím jediným životním posláním“* (Vykopalová, 2002, s. 23).

Velkou změnou v habsburských zemích bylo zrušení nevolnictví. Tento patent z 1. listopadu 1781 vydaný Josefem II. (1741-1790) byl uzákoněn pod tlakem měnící se doby, kdy společnost potřebuje volný pohyb za prací, uvolnění pracovních sil pro továrny a zároveň jsou zde odstraněna veškerá omezení sňatků, která vyplývala z osobní závislosti na svém pánovi. Od této doby mohli novomanželé sňatek uzavřít pouze na základě ohlašovacího lístku. Zároveň nebylo třeba povolení k opuštění svého rodného města a lidé mohli svobodně odcházet do měst za prací, či se vdávat do jiných vesnic. Stále však v našich zemích zůstává feudální společenství, vedle kterého se však může

rozvít kapitalistická výroba. Nevolnictví bylo nahrazeno poněkud volnějším poddanstvím, nadále trvá povinnost roboty, která byla zrušena až v roce 1848.

Dalším významným Josefovým patentem vydaným též v roce 1781 je toleranční patent, který ruší monopol katolické církve a připouští evangelické vyznání a uznává sňatky mezi katolíky a evangelíky.

Tento osvícený absolutista vydává řadu dekretů a patentů, které pomáhají ke změnám ve společnosti. I přes tlak katolické církve, která není zcela těmto změnám nakloněna, vydává: „*Dne 16. ledna 1783 pod č. 117 Sbírky zákonů soudních manželský patent Josefa II., jímž přenáší rozhodování o manželských sporech na státní soudy, ruší církevní jurisdikci v manželských věcech, jak u nás od 10. století trvala, a proklamoval své výlučné právo upravovat manželské poměry*“ (Klabouch, 1962, s. 120). V roce 1811, po Josefově smrti, je zákoník kodifikován a bez větších změn vyhlášen jako --Všeobecný občanský zákoník a platí s menšími úpravami až do roku 1918. Téměř beze změn jej převzala jako Občanský zákoník i nová Československá republika.

2.4 Demokracie na přelomu světových válek

Toto období je krátkým časem po dlouholetém poněmčování a podrobování se cizím mocnostem. Samostatnost nastartovala celkový proces změn, hlavně politických. V tomto období vidí Neumann ženu jako rovnocennou a rovnoprávnou muži. Obě pohlaví sice obsahují různorodost vlastností a schopností, ale jsou vyrovnanými partnery ve všech oborech lidské činnosti (Neumann, 1932c).

2.5 Socialismus

Od 1. 1. 1950 začal na území Československé socialistické republiky platit Zákon o právu rodinném č. 265/1949 Sb. a ten zavedl povinný občanský sňatek jako jedinou formu uzavření manželství. Církevní sňatek mohl po tomto následovat jen jako slavnostní obřad bez dalšího právního přesahu. Byly zrušeny zasnuby i ohlášky a byl požadován pouze výpis z rodných matrik obou snoubenců.

V tomto roce dochází k uzákonění rovnoprávnosti žen a mužů. Oba manželé spolu nemusí již žít na stejném místě, mají vůči sobě stejná práva a stejné povinnosti. Manželé rozhodují společně, svobodně si volí příjmení, majetek nabytý v době trvání manželství je majetkem společným, atd. V této době je rozvod právně možný, ale společensky nepřijatelný. Politika tehdejšího státu podporuje zvýšení porodnosti. Idea socialistické společnosti slibuje beztřídní, svobodné, spravedlivé a nerozdílné zacházení se všemi občany. Předpokládalo se, že žena bude mít možnost se věnovat zcela péči o rodinu a domácnost. Bohužel praxe ukázala, že muž není sám schopen finančně rodinu zabezpečit, a proto musí žena do zaměstnání.

Typický je také nízký věk vstupu do manželství a příchod dítěte, což je určitým důsledkem nemožnosti volného cestování do zahraničí, omezenými pracovními a studijními možnostmi, a je tedy více méně jedině možným realizováním se v této oblasti.

Rodiny často žijí společně. Někdy z důvodu nedostatku jiných bytových možností, jindy na základě zvykové podoby, kdy rodina tvoří určitou sociální buňku starající se o své děti a přestárlé. Rodiny jsou zázemím a určitou jistotou v totalitním státě.

2.6 Současnost

Porevoluční změny od roku 1989 daly určité uvolnění dnešní společnosti. Dochází ke změnám hodnot a pravidel. A současně s tím dochází k jinému pohledu na rodinu, rozvod a věk, kdy vstoupit do manželství. Rozvod už není stigmatem. Do té doby zcela nemyslitelné soužití bez svatby se stává běžným jevem. Není kladen formální ani neformální tlak na uzavření manželství a řada párů žije ve volném vztahu. Často tvoří stabilní dvojici, která nemá potřebu své soužití právně ošetřit.

Partneři jsou rovnocenní ve svém soužití. Je kladen důraz na harmonické zázemí pro všechny své členy a emoční uspokojení. Liberální výchova dětí se odráží i v demokratičtějším rozhodování v rámci rodiny. Již není tak markantní dělení na hlavu rodiny, matku a děti. Často v rodině funguje dohoda mezi všemi jejími členy.

Část populace, která se jeví jako zodpovědnější, s manželstvím otálí do vyššího věku. Chtějí vytvořit určitou ekonomickou a sociální jistotu a pak k sobě připoutat dalšího člověka s tím, že dítě bude přivedeno do určité stabilní situace.

Dnešní manželství nemusí řešit existenční hrozby, jako jsou války. Má možnost se ekonomicky zajistit, funguje zde rovnoprávnost, státní politika je pro sociální. Všechny tyto ukazatele umožňují mnohem svobodnější a pocitově šťastnější život, který se může odrážet do spokojeného manželství.

3 DEFINICE RODINY, JEJÍ FUNKCE A DĚLENÍ

3.1 Rodina

Helus (2010) vidí rodinu jako základní strukturu společnosti a pro dítě v ní žijící nejdůležitější složku rozvoje osobnosti a jeho socializaci. Jako základní funkci vnímá výchovu a péči o děti.

Jandourek (2001, s. 206) definuje rodinu jako: *„Formu dlouhodobého solidárního soužití osob spojených příbuzenstvím a zahrnujícím přinejmenším rodiče a děti. Další znaky toho, co je rodina, jsou sociokulturně podmíněny. Patří k nim společné bydlení, příslušnost ke společné příbuzenské linii, společná produkce a konzumování statků atd., a základní funkcí je reprodukce lidského rodu a výchova potomstva.“*

Vykopalová (2002, s. 23) také vnímá rodinu jako socializační prvek pro její členy, vidí v ní z historického hlediska nejpřirozenější prostředí výchovy dětí a uspokojování potřeb jejich členů. *„Rodina jako sociální skupina je určitým modelem společnosti, prostřednictvím kterého se dítě učí a usiluje o další vrůstání do okolních společenských podmínek.“*

Procházka (in Dunovský, 2012, s. 102) jako již bylo shora uvedeno u ostatních autorů, vidí rodinu jako příbuzenskou skupinu a základní jednotku společnosti, jejíž nejdůležitější funkcí je výchova a péče o potomstvo.

Otázkou rodiny se zabývá celá řada starších reformátorských prací, jako příklad zde uvádím velmi nadčasovou úvahu Komenského (1592-1670) v duchu křesťanské morálky ze spisu Všenáprava (in Klabouch, 1962, s. 77): *„...přikládá uspořádání rodiny, v níž se celou křesťanskou sociální filosofií vidí základní přirozenou společenskou buňku předcházející vznik státu, značný význam, a činí na její reformě závislou reformu celé společnosti.“* Vypracoval uspořádání rodiny. Doporučuje, jak vybírat partnery – např. rovnost věku, vzhled, zdraví, finanční majetnost. Vychází z toho, že majetek je důležitým aspektem v tom, aby rodina dobře fungovala a předcházelo se toulavému způsobu života a tím i promiskuitnímu životu, plození nemanželských dětí a finanční nejistotě. Rodinu vidí jako miniaturní stát s patriarchálním vedením a pravidly, která určuje otec jako hlava rodiny. Vypracoval i denní řád, který obsahoval např. i způsob odívání, dobu

spánku a způsob stravování. Vidí rodinu jako základní jednotku společnosti a od ní se odvíjející další reformy.

3.2 Funkce rodiny

Funkce rodiny nejsou pevně ohraničené a úzce se prolínají. Odborníci se v řadě těchto funkcí shodují, a proto si vezmu na pomoc následující autory – Giddens, 1999; Helus, 2010; Matoušek, 1993; Procházka, 2012; Vykopalová, 2002; Vágnerová, 2000. Jako nejdůležitější vidí biologicko-reprodukční funkce. Procházka (2012, s. 103) uvádí, že *„rodina je považována za neoptimálnější prostředí pro realizaci reprodukce lidského druhu.“* Umožňuje co neoptimálnější prostředí pro výchovu dítěte, ochranu, stabilitu a nastiňuje mu řadu funkcí a rolí, které bude v budoucí socializaci do širšího prostředí potřebovat.

Ve stejném duchu definuje funkce rodiny i Matoušek (1993) a upřesňuje, že výchovná funkce a péče o děti se jeví v rámci rodiny jako jednodušší. Lze zde předávat tradice, vlastní hodnoty, normy a kulturní zvyklosti, cíleně dítě vzdělávat a být mu oporou v těžkých situacích.

Několikrát je zde použito i slovo socializace, kdy socializační funkce je ve výchově dítěte neodmyslitelná. Pomáhá dítěti v orientaci při vstupu do společnosti a jeho zdravé začlenění do ní. Důležitým faktorem pro správnou socializaci je řada faktorů, jako např. ekonomická situace rodiny, přítomnost či nepřítomnost některých členů rodiny, pestrost rolí a osob, se kterými se setkáváme.

Pro všechny členy je rodina citovým zázemím, kde prožívá lásku, bezpečí, životní jistotu. Jedná se o nenahraditelný projev intimity mezi blízkými členy rodiny. Pokud jsou tyto emocionální funkce narušeny, dochází v pozdějším věku dítěte k sociálně citové deprivaci.

Další funkcí je sociálně ekonomická, která se nemusí nutně vázat k dětem. Je důležitá k zajištění ekonomických a sociálních potřeb všech členů rodiny, ale zároveň je vázaná na ekonomiku, širší společnost a stát.

Rekreační a regenerační funkce, která ukazuje, jak rodina společně či jednotlivě tráví svůj volný čas. Jaké zájmy, aktivity, zážitky, hobby rodina provozuje a jak si organizuje svůj čas. Kvalitní zabezpečování této funkce má vliv na pozdější předcházení rizikových projevů chování. Samozřejmě zde zase musíme hovořit o socializaci, kdy dochází k setkávání se se širším okolím a pozdějším ovlivněním osobnosti jedince.

Pro dítě je prvotní vzor vždy v rodině, způsob chování, vyjadřování, její ekonomická situace, způsob hospodaření, kulturní a materiální prostředí. Také to, zda se jedná o rodinu úplnou, jaké jsou vztahy v rodině navzájem, jak rodina každodenně funguje. To samozřejmě ovlivňuje jeho novou rodinu, kterou si bude vytvářet a budovat. Giddens (in Rapoporovi, 1999) ve své knize poukazuje na to, že dříve pro rodinu existovaly platné normy, které dnes již neplatí a je naopak žádoucí, aby došlo k různorodosti v těchto vztazích, kdy je zde uvedeno pět variací: organizační, kulturní, třídní, životní dráhy a věkových skupin.

3.3 Druhy rodin

Dle současných odborníků zabývajících se sociálními a psychologickými otázkami současnosti - Helus, 2010; Jandourek, 2001; Matoušek, 1993; Procházka, 2012; Vykopalová, 2002; Vágnerová, 2000, lze rozlišit následující druhy rodin.

Sociologický slovník dělí rodinu na atomární (nukleární), měšťanskou, neúplnou, nevlastní, rozšířenou, dále pak orientační (primární) a prokreační (sekundární).

Rodina atomární, používá se též nukleární, párová, jádrová, je tvořena rodiči a dětmi. Jedná se o rodinu úplnou, dvougenerační, kdy jsou zde partneři, rodiče dětí a děti. Je důsledkem upadajícího vlivu tradičního systému příbuzenství. Často je napojena na sociální síť dalších lidí, nepříbuzných rodin. Není soběstačná a je závislá na pomoci druhých. Toto se nejvíce projevuje v případě nemoci, narození dítěte či konfliktů v rodině.

Rodina měšťanská vznikající v době rozmachu měšťanstva. Otec je hlavní autoritou – patriarcha. Často role ženy a dětí zcela v područí hlavy rodiny.

Rodina neúplná je redukována rozvodem nebo smrtí jednoho nebo obou rodičů, či tvořená svobodnou matkou a dítětem.

Rodina nevlastní, také doplněná nebo rekonstruovaná, kdy v společné domácnosti současných partnerů žije alespoň jedno dítě z předchozího vztahu jednoho z nich. Tento typ rodiny komunikuje i s dalšími příbuznými obou partnerů. Častěji ji zakládá žena, ale nemůže nikdy nahradit klasickou rodinu. Nikdy nefunguje jako nukleární rodina, vzhledem k tomu, že vždy je zde někdo vlastní a nevlastní, jak děti, tak rodiče a zároveň, ne zcela, vstupují rodiny předchozí, na které zůstávají vazby prostřednictvím dětí, majetku či citové.

Rodina rozšířená zahrnuje i příbuzenstvo ze strany obou rodičů, přičemž všichni žijí ve společné domácnosti nebo aspoň blízko. Sestává tedy z více než dvou generací téže příbuzenské posloupnosti, čímž se liší od obvyklé nukleární rodiny. Jedná se o typ rodiny, který byl běžným modelem. Je vůči společnosti samostatnější, dokáže řadu sociálních a zdravotních problémů řešit v rámci rodiny.

Rodina orientační neboli primární je ta, ve které jedinec vyrůstá.

Rodina prokreační (sekundární) je ta, kterou sám v dospělosti zakládá, uzavře sňatek a narodí se zde dítě.

Matoušek (1993) uvádí ještě etnicky odlišné rodiny. Touto je rodina uprchlická, jak z názvu vyplývá, jedná se o občany ze sociálně, ekonomicky či politicky zaostalých států, které přicházejí do ekonomicky stabilnějších zemí. České země jsou často pouze tranzitní zemí, kdy uprchlíci směřují do vyspělejších západních států, nebo zde pouze dočasně pobývají v případě válečného konfliktu, jak tomu bylo např. u jugoslávských rodin. Ale v některých případech zde tyto rodiny zůstávají. Jedná se velmi složitý proces jak ze strany českých orgánů, tak začlenění zcela jiných kultur ze strany uprchlíků.

Jako další rodinu Matoušek (1993) zmiňuje romskou, která vykazuje jasné patriarchální znaky, jako potomci jsou více ceněni synové. Hlavní úlohou ženy je porodit takový počet dětí, který určí muž. Někdy se stává, že rodí již nezletilé, což svědčí o romské nepřizpůsobivosti našim zákonům. Tyto rodiny jsou většinou tří až čtyř generační. Ačkoliv by se mohlo zdát, že pro Romy je rodina velmi vážená, i tak se nejedná o stabilní rodiny. Tyto jsou postiženy rozvody, stejně jako neromské rodiny. Zároveň je zde značná nepřizpůsobivost, kriminalita, materiální nouze a také nedostatečné vzdělání.

3.4 Rozdělení rodin podle funkčnosti

Dále můžeme rodiny dělit dle funkčnosti, kdy např. Procházka (2012) používá dělení podle Dunovského, který ve svém rozsáhlém výzkumu v osmdesátých letech vyprofiloval čtyři typy rodiny z pohledu na výchovu dítěte.

Jako první je zde jmenována rodina funkční, kde dochází ke správnému vývoji a výchově dítěte a jeho další socializaci. Někteří teoretici dle Matouška (1993) nazývají tuto rodinu také normální, harmonickou, zdravou nebo neklinickou.

Helus (2010) tuto funkční rodinu rozšířil o funkční rodinu s přechodnými, více či méně vážnými problémy, které je rodina schopna sama zvládnout. Jedná se třeba o manželské krize, problémy v období dospívání, vážná nemoc, ztráta dítěte, finanční nouze, mezigenerační konflikty a celá řada jiných situací.

Problémová rodina, je ta, kde se vyskytují závažnější poruchy, které rodina sama nedokáže řešit a hledá řešení zvenčí.

Helus (2010) charakterizuje devět typů zatížení přechodně problémových a problémových rodin, se kterými se zde často setkáváme. Rodina – nezralá, přetížená, ambiciózní, perfekcionistická, autoritářská, rozmazlující, nadměrně liberální a improvizující, odkládající a disociovaná.

Rodina, kde dochází k vážným a dlouhodobým poruchám ve fungování je nazývána dysfunkční, kterou Matoušek (1993) nazývá také klinickou. Poradenská péče zde nemusí být účinná, někdy dochází ke krátkodobému umístění dítěte do náhradní rodiny nebo ústavní péče.

A rodina, která v ničem neplní své funkce je označována jako afunkční rodina. Pro své členy je ve svém fungování až ohrožující. Dochází zde k týrání, zneužívání a zanedbávání dítěte.

Matoušek (in Riskin a Faunceová, 1993) uvádí výzkumné poznatky Riskina a Faunceové (1970), kteří dělí rodiny pouze na funkční nebo také neklinickou a dysfunkční nebo také klinickou.

Dále ve své knize Matoušek (1993) zmiňuje Beaversovo (1982) třídění na čtyři typy - optimální rodina, adekvátní, průměrná a dysfunkční.

Rodina optimální a adekvátní plní všechny funkce, která má rodina plnit, s tím rozdílem, že rodina optimální se vyznačuje zastupitelností mužských a ženských rolí a celkovou vyvážeností pracovní, hmotnou, citovou i sexuální, kdežto u adekvátní rodiny jsou rozdíly v mužských a ženských rolích a tak vznikají určitá nerovnováha a nespokojenost. Obě rodiny se však prioritně starají o zájmy dítěte a kladou je jako zásadní cíl.

4 KRIZE RODINY

Současnou situaci v rodině vidí řada autorů jako její krizi, kdy dochází k selhání funkcí. Toto často vyústí v rozvod, který má největší dopad na nezletilé děti. Neúplné rodiny tak nejsou schopny plnit zcela potřeby jejích členů a z toho plynou ekonomické problémy, týrání a zneužívání dětí, psychické problémy, sebevraždy, agresivita a další patologické jevy (Procházka, 2012).

Vykopalová (2002, s. 23) přidává další ukazatele této krize: *„Obecně klesá porodnost, obyvatelstvo všeobecně stárne. Tím se posouvají hranice uzavírání sňatků do vyšších věkových kategorií, nebo jsou hledány jiné formy partnerského soužití, klesá počet uzavíraných manželství a roste index mimomanželské porodnosti. Důsledkem těchto změn je i změna způsobu života, změna normativnosti v chování a rostoucí individualita pluralizace forem života.“*

Vykopalová (2002) uvádí, že nukleární rodina, tedy úplná, tvoří 1/3 z celkového počtu soužití. Výzkumy nesezdaných soužití nejsou zcela přesné, ale odhaduje se, že velká část dětí žije jen s jedním rodičem.

Helus (2010, s. 140-142) zmiňuje, že krize současné rodiny vzniká postupným politickým a průmyslovým vývojem, jehož počátky vidí v nástupu průmyslové revoluce, pokračující přes 1. a 2. světovou válku až do současnosti. Rodina již není potřebným zázemím, lidé často dávají přednost kariéře, odkládají vstup do manželství a mají méně nebo vůbec žádné děti a rodiny často nežijí společně. Z toho dále vyvozuje, že tyto problémy se budou hromadit a dnešní společnost na ně není připravena. Ve své knize uvádí tři zásadní problémy – *„nárůst rozvodů, oslabení tradičních rodinných svazků a přerušování předávání rodinných tradic“* prostřednictvím prarodičů, které mají oslabené rodinné semknutí.

Vágnerová (in Perlmutter a Hall, 2000, s. 362) uvádí, že dříve k prvním krizím v manželství docházelo po šesti až sedmi letech soužití, v současné době se doba zkrátila a manželé větší nespokojenost pociťují již po třech až čtyřech letech společného soužití. Dochází ke ztrátě iluzí, začíná se projevovat změna životního stylu a potlačení vlastních individualit. Tuto první krizi lze zvládnout různými způsoby, ale jak je patrné ze stránek Českého statistického ústavu, kdy jedním z mnoha ukazatelů sledovaných statistickým

úřadem je také délka trvání manželství, je tato krize často řešena rozvodem. Nejčastěji dochází k rozvodu po 3-5 letech manželství a pak u manželství trvajícím déle než 25 let (Český statistický úřad, 2015a).

4.1 Rozvod a rozvodovost

Řada autorů shodně uvádí, že rozvodovost jako patologický jev má vliv na výchovu a další generační fungování a sociální rovnost. Na základě dostupných údajů z výzkumů v oblasti rodiny a manželství Helus (2010) předpokládá, že pravděpodobnost, že se pár rozvede je až 45 %. Tento trend lze potvrdit na stránkách Českého statistického úřadu, kdy od roku 2001 dochází u 45 – 50 % manželství k jeho rozvodu (Český statistický úřad, 2015a).

Ze statistik Českého statistického úřadu sice vyplývá, že dochází ke snížení rozvodovosti v České republice, kdy v roce 2012 bylo rozvedeno 26402 manželství, což bylo o 1700 méně než v roce 2011 a v roce 2013 došlo k rozvodu u 27895 manželství, což ve srovnání s lety 2001-2008 je o 3-5 tisíc méně. Ale tento snižující trend není důsledkem snížení rozvodovosti, ale nižší sňatečností, která např. v roce 2011 byla 45137, což bylo nejméně svateb od roku 1918 (Český statistický úřad 2015b).

Jak píše Giddens, (1999), rozvod se vždy promítá do života všech členů rodiny, zvláště dětí, ale i blízkého okolí.

„Rozvod má stránku ekonomickou, právní, rodičovskou, psychickou a sociální. Zvláště poslední tři aspekty představují zátěž na léta. Když se zkušené kliničtí pracovníci pokoušejí určit, za jak dlouho po rozvodu se rodina opět stabilizuje, udávají jako normu interval od dvou do pěti let“ (Matoušek, 1993, s. 106).

„Přes všechny dobře známé negativní důsledky rozvodů není třeba dívat se na ně jako na jev nenormální či dokonce tragický“ (Matoušek, 1993, s. 106).

Kromě soukromé rozluky musí někdy dojít i na oficiální formu rozvodu, kdy náš právní řád upravuje zánik manželství v zákoně č. 89/2012 Sb. a zde se píše: *„Manželství může být rozvedeno, je-li trvale a nenapravitelně rozvráceno a nelze očekávat jeho obnovení“* (Eliáš, 2014, s. 81). Pokud se manželé na všech zásadních věcech dohodnou, je rozvod v celku rychlým a snadným řešením. Bohužel někdy nastávají „tahanice“ o majetek, děti,

výživné atd. Zde znovu nastupuje právní řád, který pomáhá situaci řešit (Eliáš, 2014, s. 81).

4.2 Důvody rozvodu

Železná opona dokázala v České republice zvýšit počet sňatků a udržet nižší rozvodovost než v západní Evropě. Určitý morální kodex nastavený sociální politikou státu společensky diskriminoval nesezdané páry a už vůbec „nedovoloval“ svobodné matky, které tak byly stigmatizovány. V současné době se tyto normy změnilly a lze svobodně a dle svých osobních morálních kodexů o svém životě rozhodovat. Také rozvod není dnes složitý a stigmatizující proces a je na našem osobním zvážení (Novák, 2010).

K rozvodu dochází na základě různých selhání jako osobnostních, společenských, sociálních aj. Tím je ovlivněno základní poslání rodiny. Pokud rodina selhala a došlo k rozpadu, nese si tento jedinec jako normu, že lze snadno z partnerství odejít.

„Jedním z důvodů vysoké míry rozvodů je předávání funkcí rodiny do rukou státu a institucí. To se děje již od počátku novověku. Lidé přestali za své činy a rozhodnutí nést zodpovědnost. Řadu otázek za ně řeší někdo jiný“ (Jandourek, 2001, s. 206).

Na stránkách České statistického ústavu se můžeme dočíst, že dle statistik je až 90 % důvod „rozdílnost povah, názorů a zájmů či ostatní příčiny.“ Někteří nechtějí a ani nemusí své důvody pro ukončení manželství uvádět, ale často se jedná o neshody povah, nezralý sňatek, alkoholismus, nevěru, nezáměr o rodinu, psychické a fyzické týrání, sexuální neshody, zdravotní důvody, trestné činy, nevěra, finanční problémy, týrání dětí a celá řada dalších. Tyto důvody rozvodu se mohou vzájemně kombinovat a propojovat (Český statistický úřad, 2015b).

Příčin rozvodu je celá řada a jak píše Giddens (1999), souvisí hlavně s širšími sociálními změnami. Rozvod dnes není již stigma, ekonomicky jsou jednotlivci soběstační a není ani nutností předávání majetku či statusu rodiny. Dnešní doba je více zaměřena na citové prožitky, které pokud vztah neuspokojí, hledají partneři v novém vztahu.

I Plzák (1994) ve své knize *Gordické uzle* hovoří o rovnoprávném právu. Žena v dějinách nebyla rovnoprávnou partnerkou a svou pozici získává velmi dlouho. Není na muži již ekonomická závislá, pracuje a dokáže se o sebe postarat, o sebe a svou rodinu. Pokud

tito dva lidé, chtějí spolu žít, musí se navzájem respektovat. Pokud chtějí řešit své rozdílné názory na jakékoliv situace, předpokládá se zde rovnoprávná komunikace, plodný dialog. Vždy zde mluví jeden a druhý naslouchá a zase naopak.

Komunikaci definuje řada autorů, např. Cibulec (1984, s. 213) zmiňuje, že „*komunikace je odvozeno z latinského slova communicatio, což je sdělování, spojování. Komunikací můžeme rozumět utváření a rozvíjení mezilidských vztahů nebo také výměnu významů mezi lidmi závislou na emočních projevech, rozumových schopnostech, motivací účastníků komunikaci.*“ Komunikace se jeví jako základní stavební kámen dobrého vztahu. Helus (2011, s. 231) říká, že mezilidské vztahy jsou postaveny na interakcích a komunikacích. „*Interaktivní komunikace je něčím jako sociálním dýcháním.*“

4.3 Formy pomoci

Pokud definitivně komunikace mezi oběma partnery selže, doporučuje se požádat o pomoc odborníky. V České republice existuje řada specializovaných pracovišť, které nám ve své knize shrnuje Šmolka a Mach (2008, s. 16, 17). Jedná se o výchovná poradenství, psychologické poradenství, poradny pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy, pedagogicko-psychologické poradny, psychologická pomoc ve zdravotnictví, soukromá psychologická praxe, centra mediace, občanské poradny, intervenční centra, terapeutické poradny.

Dnes existují u různé formy alternativních možností, jako příklad zde uvádím rodinné či systemické konstelace, které se zabývají právě vztahy.

4.4 Předcházení konfliktům a rozpadu manželství

Rozpad vztahu má často dle odborníků kořeny již v samotných počátcích manželství. Do vztahu by měl člověk vstupovat vyzrálý, sebejistý, se sebedůvěrou. Tento stav spadá do období mladé dospělosti, která je zhruba mezi 20 až 30 rokem života. U každého jedince probíhá v různém věku. Je ovlivněna řadou okolností jak vnějšími tak vnitřními aspekty (Vágnerová, 2000).

Celá řada jak populární, tak odborné literatury se zabývá rozdíly mezi mužem a ženou, jejich rozdílnými představami a plány do budoucna. Šmolka a Mach (2008, s. 33-35) ve

své knize nabízí shrnutí obecných očekávání mužů a žen od manželství dle profesora Kratochvíla, který toto vyjádřil následujícími zkratkami. Muž očekává OSTA = obdiv stále, NESTA = nezatěžovat starostmi, SEZA = sex, kdy se mu zachce a poslední UU = uvařeno, uklizeno.

Kdežto žena očekává POPO = posedět a popovídat, DUPO = duševní porozumění, VYCO = vyjadřovat lásku celým životem, VYPO = vycítit, co žena potřebuje a hlavně to plnit.

Cibulec (1984) a Plzák (1994) uvádějí řadu důvodů, které bývají častými konflikty v rodinách, jako je výchova dětí, finance, místo k žití, rozdělení rolí, společenské kontakty rodiny, zájmy a koníčky, sex, vměšování rodinných příbuzných, pracovní nasazení. Neřešení drobných neshod se může kumulovat a skončit rozvodem.

Jako způsoby řešení tito autoři uvádějí např. včasné vyjasnění pravidel, fungující a aktivní komunikace, tolerance, odpouštění. Samozřejmě doporučují také odbornou pomoc.

5 ŠTĚSTÍ A JEHO DEFINICE

Vzhledem k tomu, že se v praktické části zabývám pocity žen z manželského soužití, pojďme nahlédnout do knihy Hamplové (2015), kde píše, že dnešní doba nám dovoluje se více zabývat zvyšováním kvality života v otázce štěstí, spokojenosti, seberealizace a nemusíme se díky sociální politice státu tolik starat o zajišťování základních materiálních potřeb.

„Celá řada sociologických, psychologických i lékařských výzkumů ukazuje, že významným faktorem, který ovlivňuje jak fyzické a psychické zdraví člověka, tak jeho celkovou životní pohodu, spokojenost a kvalitu života, je rodinný stav.“ (Hamplová, 2006, s. 35)

Žít kvalitní, šťastný a spokojený život je snahou většiny lidí bez ohledu na to, z jaké části světa a z jaké kultury pocházejí (Hamplová, 2015). Giddens (1999) píše, že citový prožitek blízkosti v dřívějších dobách nebyl v manželství normou a ani o něj lidé neusilovali. Tyto prožitky jsou pozorovány až s nástupem moderní společnosti. Jsou pro současného jedince důležité. Pokud nenachází jeden z partnerů hodnotný a smysluplný vztah, snadno a bez stigmatizace z něho odchází. Rozvod se stává určitou normou.

Hamplová (2015) nám upřesňuje slovo štěstí, které více charakterizuje naše pocity, kdežto spokojenost souvisí s rozumovou složkou, ale ve skutečnosti spolu úzce souvisí.

Hamplová (2015, s. 15) hledá definici štěstí a způsob jak zjistit, že je člověk šťastný. Pro každého je tento pocit zcela individuální a dost těžko měřitelný. Nemůžeme s jistotou prohlásit, že splnění některých cílů, uspokojení materiálních potřeb či příjemný prožitek učiní člověka spokojeným. *„I přes značné rozdíly však má většina současných definic životní spokojenosti, štěstí, osobní pohody a osobního blaha jednu věc společnou – zdůrazňuje subjektivitu hodnocení – lidé jsou spokojeni a šťastní, pokud se tak cítí nebo pokud o sobě říkají, že se tak cítí.“*

Jandourek (2001, s. 251) definuje štěstí jako: *„Stav lidské mysli spojený s realizováním osobních potřeb a schopností, úspěšným překonáváním překážek a zakotveností ve světě i v systému etických a sociálních hodnot. Pojem obecný natolik, že jeho přesná definice není možná.“*

Křivohlavý (2014) dělí štěstí a spokojenost na horizontální – hédonické a na vertikální – eudaimonické. Jako hédonické štěstí považuje krátkodobější, např. radost z výhry při sportovním utkání. Je intenzivnější, ale plošší. Na rozdíl od eudaimonického, kdy jde o dlouhodobější pocit spokojenosti, např. při práci na něčem co nás baví, dlouhodobějším projektu a zároveň je zde i vidina užitku pro druhé. Tato emoce je hlubší.

Dle řady výzkumů z celého světa, které Hamplová (2015) ve své knize zmiňuje, nelze určit, co je příčinou štěstí a co následkem. Zda naše spokojenost v soukromém životě nám pomáhá k lepším výkonům v práci nebo naopak úspěch v zaměstnání nám pomáhá rozvíjet rodinou pohodu. Zda předchází náš osobní pocit štěstí a následná pomoc ostatním nebo nás blaženými pocity naplní nezištná pomoc potřebným.

Podle Hamplové (2015) můžeme měřit štěstí dvěma způsoby. První je experimentální laboratorní výzkum, v němž zkoumané subjekty hodnotí, jak šťastné se cítí. Zároveň můžeme měřit mozkovou činnost. Pro naše podmínky je tato metoda nerealizovatelná a z pohledu Hamplové (2015) z ní nelze činit kvantitativní závěry.

Další možností je reprezentativní dotazníkové šetření, kterého by se mělo zúčastnit co nejvíce náhodných respondentů. Zjišťování pak probíhá dotazníkovou metodou nebo vyplňování testů. Snaha je o co nejdelší možnost sledování. Vhodné je několika denní sledování, kdy si dotazované osoby zaznamenávají pocity během celého dne a různých činností, které vykonávají (Hamplová, 2015, s. 23).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6 CÍL PRÁCE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY

6.1 Cíl práce

Cíl práce, jak zmiňuje Švaříček a Šed'ová (2007), je pomyslným kompasem, který nám udává směr naplnění své práce, svého výzkumu. Ten může být intelektuální, je zaměřen na odborné zkoumání. Dále pak praktický, kdy výsledky jsou použity v praxi a naposledy v personální oblasti, kdy výstupy jsou možné použít v soukromém životě výzkumníka. Tyto cíle by měli spolu kolidovat.

Empirická část bakalářské práce je zaměřena na spokojenost žen v manželství a hlubší pochopení důvodů ke vstupu do manželství a setrvání v něm. Cílem je zmapovat pohled ženy na své postavení v manželství, její roli v něm a jak manželství všeobecně vnímají a zda se v něm cítí šťastné.

6.2 Výzkumné otázky

„Výzkumné otázky tvoří jádro každého výzkumného projektu“ (Švaříček a Šed'ová, 2007, s. 69).

1. Jaká pozitiva spatřují ženy v manželství?
2. Jaké problémy vidí ženy v manželství?
3. Jak vnímají ženy své postavení, svou roli v manželství?
4. Jaká je životní spokojenost, pocit štěstí žen v manželství?

6.3 Charakteristika výzkumného souboru

Pro účely výzkumného šetření byl zvolen výzkumný soubor žen v produktivním věku od 35 do 45 let. Tento věk byl volen z řady ohledů. Většina těchto žen měla možnost projít dobou komunismu a byla poznamenána snahou tehdejší politiky státu o populační explozi. Zároveň zažily sametovou revoluci, od kdy dochází k sociálně politickým změnám ve státě, kdy se mění i postavení ženy a její uplatnění v nové společnosti. Ženám

nabízí i jiné možnosti realizace a jistého uvolnění v osobních vztazích. Tato doba se velice liberálně dívá na volné svazky, takže se zde naskýtá otázka proč vstupovat do manželství.

V tomto vzorku se zde potkala generace v celku stejně starých žen. Některé mají dospělé děti ve věku přes 20 let a další ještě potomky plánují. Zároveň ale všechny ženy děti mají, a jak je v teoretické části uvedeno, hlavní funkcí manželství je výchova a péče o potomky, které svým příchodem ovlivňují a mění soužití manželů.

Zároveň se jedná o ženy v produktivním věku, období střední dospělosti, jak ji nazývá Vágnerová (2000). Dochází k určitému bilancování minulosti, jak z pohledu soukromého, tak profesního, psychického, tak tělesného. Ale na druhou stranu na základě nabytých zkušeností dochází k plánování. Řada z nich má dospívající děti, stárnoucí rodiče, dochází k ubývání fyzických sil, hledání smyslu života, ujasnění osobních hodnot. Člověk je na vrcholu svého potencionálu. Jeho postoje jsou stálé, vytříbené, racionální a je si vědom svých možností.

Tento vzorek také spojuje určitá životní zkušenost a kromě jednoho páru se u ostatních nejedná o manželství kratší než 5 let, kdy většinou ve vztahu již není prvotní zamilovanost, ale dostavila se již realita běžného života a určitý nadhled. Pouze jeden manželský pár uzavřel svazek před třemi roky, ale již před tím žil ve společné domácnosti více jak 5 let.

Soukromým motivem výběru je také blízký věk žen mému a tím pro mě snazší pochopení jejich problémů, tužeb, plánů a názorů. Také mám pocit, že by tyto rozhovory byly pro mě přínosem a pomocí v pochopení některých mých soukromých problémů a hledání jejich řešení a byly nápomocny mého lepšího fungování v manželství, rodině a mé roli v něm.

Celkem bylo osloveno dvacet participantek a všechny tento rozhovor poskytly. Vzhledem k zachování anonymity žen a jejich osobním sdělením, byla jména všech změněna.

V neposlední řadě bylo důležité, aby ženy byly vdané a jejich manželství bylo jejich první. Vzhledem k vysokému množství rozvodů byly pro výzkum v této práci zásadní otázky, proč do manželství vstupovaly, zda by pro ně nebylo snazší zůstat ve volném svazku

a proč v manželství setrvávají, byť řada z nich uvádí řadu rozdílů, konfliktů a problému mezi partnery.

Tab. č. 1: Přehled komunikačních partnerů

Poř. číslo	Jméno	Věk	Věk vstupu do manželství	Délka manželství	Počet dětí
1	Barbora	36	24	13	2
2	Patricie	40	22	18	2
3	Klára	41	24	17	2
4	Renata	36	26	11	2
5	Vilma	38	26	12	2
6	Romana	40	29	11	2
7	Viktorie	40	33	7	2
8	Johana	40	33	7	1
9	Anna	43	17	26	2
10	Helena	38	32	6	2
11	Pavla	45	20	26	2
12	Olina	37	23	14	2
13	Uršula	37	24	11	2
14	Táňa	40	21	19	2
15	Bohdana	35	25	11	2
16	Nina	35	32	3	1+těhotná
17	Ilona	35	19	16	2
18	Věra	44	22	22	2
19	Julie	38	27	12	3
20	Mirka	45	21	24	3

7 METODIKA

7. 1 Kvalitativní výzkum

Vzhledem k cílům bakalářské práce byly zvoleny metody kvalitativního výzkumu. Jak píše Švaříček a Šedřová (2007, s. 13), kvalitativní přístup je v dnešní době uznávanou výzkumnou metodou, přesto stále neexistuje jednotná definice: „*Prakticky každá definice zdůrazňuje jiný znak kvalitativního výzkumu jako zásadní odlišující aspekt*“. Z toho vyplývá celá řada definic, které nám tito autoři shrnuli do jedné: „*Kvalitativní přístup je proces zkoumání jevů a problémů v autentickém prostředí s cílem získat komplexní obraz těchto jevů založený na hlubokých datech a specifickém vztahu mezi badatelem a účastníkem výzkumu. Závěrem výzkumníka provádějícího kvalitativní výzkum je za pomoci celé řady postupů a metod rozkrýt a reprezentovat to, jak lidé chápou, prožívají a vytvářejí sociální realitu.*“ (Švaříček a Šedřová, 2007, s. 17).

7.1.1 Rozhovor

Ke sběru potřebných dat byl zvolen „*rozhovor, který je nejčastěji používanou metodou sběru dat v kvalitativním výzkumu*“ (Švaříček a Šedřová, 2007, s. 159). Skutil (2011) rozlišil tři typy interview. Strukturovaný, kdy jsou předem připraveny za sebou jdoucí otázky a jsou k němu přiřazeny předpokládané odpovědi. Další je polostrukturované interview, kdy se výzkumník drží daných otázek a podrobněji se na některé doptává či upřesňuje dle výpovědí dotazovaného. V neposlední řadě nestrukturovaný rozhovor, který probíhá jako běžná debata na určité téma, kdy tazatel usměrňuje linii hovoru k danému tématu. Je velmi náročný na vyhodnocení, ale může přinést velmi nečekané informace.

V mém případě byl zvolen rozhovor, který byl polostrukturovaný. Skládal se s otevřených otázek a zaměřil se na zjištění pozitiv a negativ manželství z pohledu vdaných žen, rovnocennosti ve vztahu a jejich pocitu štěstí a pohody. Měla jsem předem připravené otázky, které jsem často pro upřesnění a ujasnění doplňovala dalšími dotazy. Otázky byly kladeny se snahou o otevřenou odpověď, kdy ve své knize Creswell (in Skutil, 2009) radí, „*začněte výzkumnou otázku slovy „co“ a „jak*“.

Vzhledem k tomu, že je tento výzkum časově náročnější a intenzivnější, použila jsem zde nahrávací zařízení. Toto ve své knize doporučuje Gavora (2010, s. 181), který zmiňuje, že je pro přesnější analýzu lepší používat audiofonní záznam, což výzkumníkovi umožňuje lépe se soustředit na dotazovaného, prostředí, jeho mimiku a celkovou tělesnou pohodu.

Nezvolila jsem dotazníkovou metodu, která mi přišla svazující v předepsaných možnostech. Dotazovaný má tendenci vybrat „správnou“ odpověď a již nepřemýšlí nad jinými možnostmi. Rozhovor se ukázal být dobrá volba, kdy se ženy poctivě zamýšlely nad svými vztahy a zároveň ukázaly pro ně zásadní důvody, které je vedou k setrvání v manželství.

7.1.2 Realizace rozhovorů

Veškeré rozhovory proběhly během měsíce června, července a srpna roku 2015. Respondentky jsem oslovila telefonicky či osobně. Převážnou většinu osobně znám, jen v několika případech jsem dostala doporučení od mých známých. Vždy jsme se aktuálně domluvily. Vzhledem k zvolenému tématu ženy velmi flexibilně reagovaly. Většina rozhovorů probíhala v domácnostech žen, některé i v rekreačních zařízeních, kde ženy byly vstřícně naladěné vzhledem k absenci starostí o domácnost a krásnému počasí.

Vždy jsem ženy obeznámila s tématem své bakalářské práce a jejím cílem. Nastínila využití našich rozhovorů a zhruba je seznámila s otázkami, na které se budu ptát.

Všech žen jsem se zeptala, zda chtějí vystupovat pod svým jménem. Později jsem se rozhodla, že všechny participanty přejmenuji, pro zachování anonymity, o kterou větší část dotazovaných stála. Během rozhovoru jsem se komunikační partnery snažila minimálně oslovovat jejich křestním jménem a zároveň nepoužívat jména jejich manželů a dětí pro zachování jejich soukromí.

Dále jsem se seznámila se strukturou rozhovoru a vždy je upozornila na otázku o délce jejich manželství a vstupu do něj. Ženy se pak lépe soustředili na pocitové věci a nebyly rozptylovány výpočty délky manželství, délky volného soužití, rokem jejich sňatku či věkem vstupu do manželství. Záměrem bylo nestresovat ženy jeho počítáním, což se v samotném rozhovoru projevilo jako vhodné, přesto v některých případech bylo při přepisu dat zjištěny nesrovnalosti.

Požádala jsem je o možnost nahrání na datové zařízení. V jednom případě bylo toto okamžitě odmítnuto a v jednom případě byl rozhovor zčásti nahrán, ale pro participantku bylo zařízení natolik rušivé, že jsem musela průběh rozhovoru písemně zaznamenat.

Vzhledem k velmi osobním odpovědím všech dotazovaných žen a ve většině případů i nedovolení k jejich zveřejnění, je přílohou mé práce jeden rozhovor.

7.1.3 Způsob zpracování dat

Nahráná data jsem převedla do doslovné textové podoby, při čemž byl rozhovor opakovaně přehráván. Zároveň jsem přidala poznámky týkající se okamžitého rozpoložení žen, jejich specifické projevy, či rychlostí a jasností odpovědí nebo zaváhání. Dále jsem použila otevřené kódování, a jako kódy jsem zvolila „*in vivo kódy*, což znamená, že jako kódy fungují některé výrazy, které užívají sami respondenti“ (Švaříček a Šedřová, 2007, s. 215). Byla zde snaha o kódování věcí nejen vyřčených, ale zároveň i zamlčených, které vyplývají z doplňujících otázek nebo podrobnějšímu osvětlení postojů respondentek.

Participantkám bylo kladeno větší množství otázek, byť hlavním výstupem měly být pozitiva a negativa, role a pocity štěstí v jejich manželství. Ženy často zcela nevědomě při odpovědi na otázky týkajících se manželství jejich rodičů, délkou soužití či názory na volná soužití, mimochodem zdůraznili klady svého manželství, srovnávaly výhody a nevýhody volného soužití a z toho vyplynulo, co si na svém manželství cení a co by rády změnily.

Po doslovném přepsání a vytištění všech rozhovorů, jsem text rozkódovala do čtyř kategorií. Zeleným zvýrazňovačem označila negativa, růžovým pozitiva, modrým postavení a žlutě jsem vyznačila pocity štěstí.

8 VÝSLEDKY

8.1 Výsledky na základě rozhovoru s ženami

Jak jsem již uvedla v předchozích kapitolách, hlavním úkolem výzkumného šetření bylo zjistit pozitiva a problémy v manželství z pohledu žen v produktivním věku, jejich pocity a postavením v něm. Obsahem kapitoly Výsledky jsou zjištění, která vyplývají z rozhovorů s těmito ženami. Pomocí kódování jsem rozdělila pozitiva, problémy, postavení žen v manželství a vnímání štěstí, které aktuálně v manželství cítí.

Již ze samotných rozhovorů vyplynulo, že je pro ženy obtížné definovat jednoznačně pozitiva a problémy. Samy si uvědomovaly, že co některé považují za klad, pro druhé může být zápor. Jistota může být na úkor svobody. Určitá právní ochrana však může komplikovat rozvod a finanční vyrovnání, a opačně.

Velmi dobře toto shrnula Julie (38 let, 12 let vdaná), která na dotaz, co vidí jako výhodu proč vstoupit do manželství odpověděla: *„Úplně stejný jako nevýhody. Že je to jistota, ale při tom se zavážeš. Ale úplně stejný, jaké ti to poskytuje výhody, tak z toho plynou i ty nevýhody. Když nebudeš spokojená, tak ty nevýhody jsou vlastně ty výhody, který si myslíš, když jsi spokojená.“*

8.2 Pozitiva manželství

Asi jako nejčastěji zmiňované pozitivum manželství je zázemí pro její členy a hlavně společné děti. Řada z nich si uvědomuje, že přítomnost obou partnerů v rodině je pro děti výhodou jak finanční, tak citovou. Patricie (36 let, vdaná 13 let) uvádí: *„Výhoda je v tom, že vlastně na všechno, většinou, jsme dva. Většinou se dělíme o starosti s dětma, po finanční stránce jsme na to dva.“* Oba rodiče své děti ovlivňují a směřují. Považují za velmi důležité, aby děti měly oba rodiče, kteří jsou jim vzorem. Tak to vidí i Vilma (38 let, 12 let vdaná): *„Je to dobré na výchovu dětí, že jsme na to dva. Že ty děti potřebují oba rodiče. Nejenom mámu, ale i tátu.“* Z řady ohledů je velmi složité, pokud zůstává na výchovu a starost o dítě jeden z rodičů sám. Je i prokázáno, že to má vliv na budoucí život dítěte, které nezažilo vzor chybějícího partnera, a může mu přijít přirozené, že konflikty jsou řešeny odchodem, v tomto případě rozvodem. Tak to některé ženy

vnímají, jako např. Renata (36 let, 11 let vdaná): „*Rodina je důležitá. Děti, když pochází z neúplné rodiny, tak je to pro ně horší.*“ Stejně tak Klára (41 let, 17 let vdaná) „*Jako výhodou je úplná rodina pro děti, jako vzor pro ně a zázemí. ... stejné příjmení, stejné bydliště. Ne jako cikáni.*“

Některé ženy říkají, že pokud by neměly děti, možná by již v manželství nebyly. Děti jsou někdy pojítkem vztahu. Uršula (37 let, 11 let vdaná) říká, že mají s manželem vážné vztahové problémy. Ale říká: „*Kvůli těm dětem člověk zůstává.*“

Jako pozitivum společného příjmení, kterým dávají najevo, že k sobě patří, vidí řada dotázaných. Tyto rozdíly různých jmen pak začínají vnímat děti kolem 3 roku. Bohdan (35 let, 11 let vdaná) odpověděla na otázku týkající motivu vstupu do manželství: „*Už jsme měli dvouletého syna, a ten se nás ptal, proč se tatínek a on jmenuje jedním jménem a maminka jedním jménem. Tak více méně kvůli synovi, abychom se stejně jmenovali.*“ Kladem dále je, že k sobě veřejně patří, jmenují se stejně a nemusí na úřadech, ve školce apod. vysvětlovat, v jakém poměru k sobě jsou.

Také společenský status je z pohledu některých žen výhodou. Helena (38 let, 6 let vdaná) říká: „*Mně se líbí jako být ta manželka.*“ A ještě upřesňuje: „*Takže ten status manželky a matky oficiálně přiznaný je pro mě pocit stability, bezpečí.*“

Dalším výhodou je informovanost o zdravotním stavu partnera, jak zmiňuje Nina (35 let, 3 roky vdaná): „*Z mého hlediska třeba informování o mém zdravotním stavu, on je ten první člověk, kterého budou informovat, pokud se bude něco dít, tak to je pro mě důležité.*“

Výhodou může být také získání výhodnější dotované půjčky pro manžele nebo v době Československé socialistické republiky také získání půjčky manželské. Získání této půjčky bylo jedním z motivů a výhodou vstupu do manželství pro Pavlu (45 let, 26 let vdaná): „*No stavěli jsme barák. Začali jsme stavět barák a kvůli manželské půjčce jsme se museli vzít. Nebyl to samozřejmě jediný důvod.*“

Naopak v případě rozvodu se Renata (36 let, 11 let vdaná) domnívá: „*že když se potom něco děje, tak máš na to větší nárok, jde to všechno na půl.*“ Ženy předpokládají, že se prostřednictvím právního systému mohou lépe domoci svých práv. V případě volného soužití, jak dále uvádí: „*Když jsi na hromádce, je jako každý sám. Sebere se, odejde.*“

Sociální a finanční rovnost na začátku vztahu, kdy pak oba manželé společně budují zázemí, se jeví jako dobrým začátkem. Později nevznikají spory, který z nich se více zasloužil: „*Jednak jsme na všechno sami, kolik let. Začínali jsme od píky, na všechno jsme si vydělali, sami ušetřili. Nám nikdo nedal na auto, nic. Nám nikdo nepřispěl, nepřidal. To co jsme si koupili, jen to co jsme si vzájemně ušetřili.*“ (Pavla, 45 let, 26 let vdaná)

Manželé jsou si vzájemnou citovou i finanční oporou ve složitých životních situacích. Některé ženy říkají, že nemohou nebo nechtějí být samy a určitě by si partnera zase hned hledaly. Je pro ně příjemné mít někoho doma, vracet se k manželovi. Je to pro ně určitá jistota. Barbora (36 let, 13 let vdaná) říká: „*Já bych nemohla být sama. Ať v hádce nebo zrovna v klidném období.*“ A Věra (44 let, 22 let vdaná) dodává: „*Takový pocit bezpečí, že ti chlap neuteče.*“ Ale vzápětí dodává: „*Možná?*“ Renata (36 let, 11 let vdaná) vidí jako obecné výhody: „*mám se o koho opřít, postěžovat si, mám nějaké zázemí.*“

Naopak Nina (35 let, 3 roky vdaná) na dotaz, zda považuje za výhodu a větší pocit jistoty v manželství odpověděla: „*Ne, nemám, pokud spolu lidé chtějí být, tak spolu jsou a pokud ne, tak odejdou, ať je to manželství či volný svazek. Být něčí manželkou někoho neznamena mít jistotu, že s ním budu.*“

Ve třech případech jsou manželství již dospělé děti. Některé žijí ještě ve společné domácnosti s rodiči, ale jsou finančně nezávislé. Tyto páry tento stav vidí jako pozitivum. Anna (43 let, 26 let vdaná) uvádí: „*Ted' je to úplně, jako když jsme spolu chodili. Taková zamilovanost. Děti odrostly a jsme tu jeden pro druhého.*“ Tyto participanty se vzájemně shodují v tom, že svůj vztah staví na základech důvěry, přátelství a lásky. Mají čas na své zájmy a koníčky. Zároveň se učí být zase spolu sami. Je to pro ně ekonomicky jednodušší. Cítí se šťastné a svobodné a ve vztahu se jim líbí.

Z odpovědí některých komunikačních partnerek vyplývá, že jsou spokojené ve svém páru a těší se vzájemné blízkosti. Staví svou budoucnost na svých předchozích prožitcích, mají nadhled a svůj vztah již prověřily volným soužitím, jako např. Helena (38 let, 6 let vdaná): „*Nechci, aby se to celý točilo jen kolem dětí. Samozřejmě teď jsou malý, ale nic jiného se dělat nedá. Ale chci, abychom my dělali věci spolu, cestovali. To co jsme dělali před tím. Máme na to hezký vzpomínky, takže se budu snažit, aby se nám to prostě dařilo spolu. Pro mě je prioritou on.*“

Velmi si cením i otevřených odpovědí co se týká intimního života, kdy Anna (43 let, 26 let vdaná) uvádí: „*Musíte si rozumět v sexu. To když si nerozumíš, tak to je špatně.*“

Některé ženy zmiňují komunikaci, jako zásadní řešení problémů a fungování manželství. Správná a pravidelná komunikace o věcech kolem chodu domácnosti, plánů, problémů a celkovém fungování je považována za velkou výhodu. Jak uvádí Barbora (36 let, 13 let vdaná): „*Pokud v tom nebudou dluhy, gamblerství, chlast, tak si myslím, že to nebude takový problém a vždycky se to dá vykomunikovat.*“

Některé povahové vlastnosti mohou být výhodou při řešení problémů. Jak uvádí Barbora (36let, 13 let vdaná): „*Já křičím, on křičí, ale musím říct, že on je takovej chlap, kterej umí říct promiň, já jsem to tak nemyslel.*“ Občas někdo musí ustoupit a snažit se na těchto věcech pracovat, jak říká Romana (40 let, 11 let vdaná) „*Že budeme víc spolupracovat, víc si naslouchat. Míň se hádat. Nebudeme řešit zbytečnosti.*“ Být tolerantní, je dalším znakem, který by neměl v manželství chybět. Vilma (38 let, 12 let vdaná): „*Musí se prostě zatnout zuby a vydržet se to. A zase bude lepší. Jako ta tolerance. Ano, tolerance navzájem.*“

Rozhodnější partner je pozitivem pro Romanu (40 let, vdaná 11 let): „*Já se nerada rozhoduju, tak to někdy radši nechám na něm.*“

Společné zájmy, koníčky a vzájemná spolupráce jsou určitou výhodou. Viktorie (40 let, vdaná 7 let): „*Je důležité, aby měli společné zájmy, hobby.*“ Anna (43 let, 26 let vdaná): „*Dva, do všeho musí jít dva, dva, jinak je to o ničem. Pak to není vztah.*“ Uvádí, že nejen na rozhodování, práci, ale i společný čas.

Určitým pozitivem může být pozitivní ovlivňování sebe navzájem. Julie (38 let, 12 let vdaná) říká: „*Začala jsem být trpělivá.*“

Romana (40 let, 11 let vdaná) uvádí: „*Jsmo navzájem za sebe zodpovědní.*“ V této odpovědi se může skrývat více věcí. Například přistoupení k dluhům, společný majetek, ale určitá zodpovědnosti vůči sobě navzájem, kontrola nebo zpětná vazba. Vzájemná kontrola svého zdraví.

Jak vyplývá z některých rozhovorů, pro někoho není příjemné zvykat si na nové věci či lidi, berou jako pozitivum mít stejného partnera, jak říká Bohdana (35 let, 11 let vdaná) o svém manželství: „*Počítám, že v něm zůstanu, protože nevidím smysl v tom toho*

manžela měnit. Myslím si, že každý to soužití nese rizika a u každého člověka, u každého partnera bych si musela zvykat na jistý věci, který by mně vadily, bych je musela tolerovat, takže určitě nehodlám v brzké době nic měnit.“ Taktéž Věra (44 let, 22 let vdaná) říká: „Nechci si zvykat na jiného chlapa a nemám důvod.“

Vzhledem k tomu, že manželství je ošetřeno zákonem, který je ochrannou práv a povinností manželů, považují toto jako pozitivum Romana (40 let, 11 let vdaná): *„Máme stejná práva a povinnosti.“* Nebo Helena (38 let, 6 let vdaná), která říká, že je to asi výhodou při řešení *„dědických věcí.“*

Shodné hodnoty, Nina (35 let, 3 roky vdaná) říká: *„Můžeme mít každý nějaký svý mouchy, ale to manželství by mělo stát na těch hodnotách. Na těch věcech. Ale naše základní je, nejdůležitější věc je rodina, ty děti, jako mít nějaký zázemí.“*

V některých odpovědích jasně vyplývá, že model předchozí rodiny si přinášejí i do svého nového manželství. V tomto případě to lze zařadit mezi výhody, vzhledem k tomu, že jim rodina vstúpila rodinu a manželství jako životní hodnotu. Barbora (36 let, 13 let vdaná): *„Asi jsem ta stará škola vychovávaná v tom, že moje i když jsou problémy, hádky, je třeba to ukočírovat, tak jako mamka. Mnohdy možná i přes moc.“* Ilona (35 let, 16 let vdaná) na otázku proč jste se vzali, proč jste nezůstali na hromádce, odpověděla: *„Více méně to vyšlo taky kvůli rodině, protože manželova rodina je z jedné strany věřící, z mojí jedné strany taky a asi by na to špatně koukali.“* Helena (38 let, 6 let vdaná) říká: *„Mně se líbí jako být ta manželka. Být v rámci rodiny, úplné rodiny. Protože pocházím z úplné rodiny.“*

Zároveň i negativní zkušenost s rozpadem manželství rodičů, může se jevit jako výhoda. U Uršuly (37 let, 11 let vdaná) bylo během rozhovoru zjištěno, že pochází z neúplné rodiny. Na dotaz, zda ji to nějak ovlivnilo, odpovídá *„Určitě. Protože jsem zůstala jenom s tátou.“* Během rozhovoru se odkryly její problémy v jejím manželství. Když jsem s podrobněji dotazovala na způsob řešení, zazněla i věta: *„Prostě jsem řekla, že nechci, aby děti zažily, to co jsem zažila já.“* Chce dopřát dětem celou rodinu a právě negativní zkušenost a dopad na ni vyvolává snahu udržet vztah, kde hledá další možnosti řešení.

8.3 Problémy v manželství

Odpovědí na druhou výzkumnou otázku, která zjišťovala problémy v manželství, bych začala jedním nejzásadnějším problémem, které ženy uvádějí, a které mohou být důvodem k rozvodu *„Pokud nebudou dluhy, gamblerství, chlast, tak si myslím, že to nebude takový problém.“* Tak v podstatě zakončuje Barbora (36 let, 13 let vdaná) výčet problémů. Tím nám nastiňuje patologické problémy, které mohou vztah rozvrátit. Ostatní negativa, která před tím jmenovala, se jí zdají řešitelná. Na rozdíl od Oliny (37 let, 14 let vdaná), která tyto problémy s manželem řeší a z celkového rozhovoru vyplývá, že vztah je zásadně narušen. *„Problém jsem začala vidět v závislostech mého manžela a potom následně v nevěře mého manžela a pak následně se to nakupovalo a kumulovalo tak u mě ten vztah ochaboval. A jsme zatím spolu.“* (v době dokončení práce se muž od rodiny odstěhoval).

Manželův koníček, kamarádi či čas trávený mimo rodinu nebo lenost či neaktivita v rodinných povinnost může být problém. Některé ženy vidí jako problém i pracovitost či workoholismus svých manželů. Patricie (40 let, 18 let vdaná) chce, aby manžel trávil více času s rodinou. *„Aby manžel šel z místostarosty. A měl víc času. To mě nejvíc vadí. Že to ani nepotřebujeme (finanční příjem). Aby byl víc doma. Protože z toho co je doma, tak doma není.“* Také Vilma (38 let, 12 let vdaná) není spokojená s časem, který manžel tráví doma: *„A v podstatě mi vadí pracovní nasazení manželovo. Takže všechno má své pro a proti. Ale zase vydělá peníze.“* jak sama prakticky dodává. Barbora (36 let, 13 let vdaná) říká: *„Můj manžel je hroznej workoholik.“* Ani ona nepovažuje pracovitost svého muže za pozitivum. Dále říká, že si na to zvykla, ale vyvolávalo to u nich spory. *„Italii“* u nich vyvolávají i rozdílné povahy. *„Manžel je hroznej extrovert. A já jsem introvert. A ty dva světy se hrozně tlučou. Možná někdo řekne, že se ty dva světy doplňují, ale pro mě je to hrozné.“* Jako negativní vidí povahové vlastnosti svého partnera i Táňa (40 let, 19 let vdaná), kdy na dotaz, zda by v manželství chtěla něco změnit, odpověděla: *„Co třeba bych chtěla změnit je jeho povaha, a to se mi nikdy nepodaří. Takže nemám co měnit. Povahu nikdy nezměním. To je tak vše. To co jsem si vzala, to jsem si vzala, s tím musím být smířená a s tím musím žít.“*

Pouze v jednom případě se jednalo o pár, kdy manžel byl již jednou ženatý a jednalo se o jeho druhé manželství. Z předchozího vztahu má již dvě děti. Jeho současná žena Johana (40 let, 7 let vdaná) říká, že vztah mají dobrý, ale dodává: *„Ale kdyby nebyl rozvedený, bylo by to lepší.“* Je to složitější? *„Jsou tam děti z prvního manželství, manželka bejvalá. Takže je to složitější, komplikovanější, ale jinak jsem spokojená.“* Jak je patrné, nejen děti, ale i předchozí partneři ovlivňují další manželství, byť dojde k rozvodu a oni žijí daleko od sebe, přesto společné děti jsou stále pojátkem a důvodem vzájemné komunikace, která někdy bývá složitější, zvláště když se páry ve zlém rozešly. Proto i děti a předchozí vztahy se mohou jevit jako problémem.

Výchovné rozpory vidí jako problém Patricie (40 let, 18 let vdaná): *„Neshodneme se v určitých věcech, co se týče dětí. Co se týče výchovy, povolování. Já jsem přísnější, manžel je benevolentnější.“*

Dnešní doba přináší řadu možností trávení volného času, karierní možnosti atd. Proto lidé často otálejí se vstupem do manželství do vyššího věku. Nízký věk vstupu do manželství může být problémem vzhledem k tomu, že někdy mladý člověk má pocit frustrace, ztráty ideálů, nevyužitých možností, často je nevyzrálý s nedostatkem zkušeností. Anna (43 let, 26 let vdaná) vypráví, že manželovi bylo 18 let, když vstoupili do manželství a jí museli zplnoletnit. *„On chodil, když byl mladej. Nebyl vybouřenej. Musel chodit za kamarádama a bavil se. Já jsem nemohla.“*

Ale přestože partneři vstupují do manželství ve vyšším věku, i tak si nemohou zvyknout na nové uspořádání vztahu, trávení volného času a jiných změn způsobených příchodem dítěte. Uršula (37 let, 11 let vdaná) uvádí: *„Problém je asi ten, že předtím, jsme byli takový, že jsme hodně cestovali, byli jsme hodně do větru. Pořád se někde chodilo po různých akcích. A tím jak přišly na svět děti, tak mi přijde, že jsem se hodně usadila. .... Cestovali by jsme, ale v rámci, aby to zvládly ty děti. A manžel je takovej, že prostě děti až někde na posledním místě a ta rodina. Nejdřív chodit po pařbách, kravit se a tak.“* Během rozhovoru se znovu vracíme k nevyzrálosti partnera, který dle jejího soudu tráví málo času s rodinou a nebere ohledy na potřeby dalších členů. Jak říká: *„No právě mi přijde, že jeho zajímá práce. Přijde domů, sedne na kolo a jede si uject svých 50 kilometrů, pak se posadí k počítači a víc ho nezajímá.“* Právě příchod dítěte je určitým vyvrcholením vztahu. Z některých rozhovorů vyplývá, že nastane řada změn, které se negativně mohou

projevit do vztahů manželů, zvýšení finanční zatíženosti rodiny a tím se může zdát, že děti jsou nevýhodou v manželství. Z dalšího ale často vyplývá, že byt si oba děti přáli, některý z manželů svou roli nezvládl. Nedokázal změnit své návyky, omezit koníčky nebo špatně zhodnotil své možnosti a zralost mít starost a zodpovědnost za někoho jiného.

Bohdana (35 let, vdaná 11 let) uvádí: *„Určitě citová deprivace. Určitě mám pocit, že citově strádám, určitě jo. Určitě v momentě kdy jsou ty děti a manžel je hodně zaměstnaný, a už má ten nějaký volný čas, tak ho stoprocentně věnuje těm dětem ne mně.“* Naopak v tomto případě manžel věnuje volný čas svým dětem, ale negativem se zde jeví nedostatek času pro svou ženu.

I Helena (38 let, 6 let vdaná) by byla ráda, kdyby měli s manželem více času jen sami pro sebe: *„Pořád hezký, pořád dobrý je to. Samozřejmě s příchodem dětí to má nádech stereotypu, malinko. Což doufá, že se to v budoucnu změní, až ty děti povyrostou.“*

Také Nina (35 let, 3 roky vdaná) vidí, že narozením dítěte došlo ke změně ve vzájemných prioritách. *„Ale s příchodem dětí, teda prvního a druhého na cestě, se to určitě změnilo. Protože, prostě, nemáme na sebe tolik času, a ty priority se někam posunuly.“* Během rozhovoru se k tomu znovu vrací: *„To dítě zabere strašně moc času a vlastně spousta žen si to potlačí ten vztah k tomu partnerovi a upřednostňuje to dítě.“*

I Julie (38 let, 12 let vdaná) si uvědomuje, že děti ovlivňují vztah mezi manžely a říká, že chce budovat vztah se svým mužem: *„Že si najdeme společný zájmy, společný koníčky, budeme spolu víc mluvit, což s těma dětma není čas, a doufám, že to bude k lepšímu a ne k horšímu co děti odrůstají.“*

Pro některé je problémem zodpovědnost za druhé - děti, partnera. Nesvoboda, nemožnost se samostatně rozhodovat, ustupovat a společně se domlouvat. Také nedostatek volného času sama pro sebe, pro své zájmy, koníčky. Jak říká Táňa (40 let, 19 let vdaná): *„Někdy bych si chtěla něco udělat podle svého a musím se domlouvat.“*

Problémem mohou být i hádky, které ovlivňují rodinou pohodu, a kterých někdy bývají svědky děti. Toto jako negativum považuje Uršula (37 let, 11 let vdaná): *„Myslím, že je doma řev a to, že se pořád hádáme, to ovlivňuje i ty děti.“*

Mirka (45 let, 24 let vdaná) také považuje za nevýhodu manželství nemožnost dosáhnout na některé sociální dávky určené svobodným matkám. Při dotazu na nesezdané soužití

a důvod, proč neuzavírají partneři manželství, byť mají děti, odpovídá: „*Dneska si myslím, že je to vychcanost. Aby mohly čerpat sociální dávky a měly všechny výhody. Mají to všechno snazší.*“ Takže kdyby ses měla dnes znovu rozmýšlet, zda se vdát? „*Tak bych uvažovala úplně jinak. Uvažovala bych takhle.*“

8.4 Postavení žen v manželství

Všechny ženy výzkumného vzorku chtějí o věcech ve své rodinně rozhodovat, aktivně se podílet na jejím chodu a ve vztahu být rovnocenné. Jak výzkum ukázal, řada z nich se tak cítí.

Finanční soběstačnost je pro ženy určitou prestiží a vyrovnaností ve vztahu, jak Helena (38 let, 6 let vdaná) uvádí: „*Určitě by se mi nelíbila pozice, kdy bude pouze muž pracovat a zároveň budeme mít jen jeho příjem. Vzhledem k tomu, že jsem byla před manželstvím hodně finančně soběstačná. Měla jsem svůj byt. Do manželství jsem přišla finančně zajištěná. Rozhodně bych nepřipustila, abych musela nějakým způsobem prosit o peníze.*“ Naopak Romana (40 let, 11 let vdaná) říká: „*Občas musím dělat věci, které by asi měl dělat on. Ale on nosí větší část peněz, takže zase nemusím nutně do práce a mám víc času na rodinu.*“ a dále pokračuje: „*Trochu mi vadí, že tím, že má manžel větší příjem, tak mi přijde, že je dominantnější. Že mi to někdy dává najevo.*“

Nina (35 let, 3 roky vdaná) to vidí tak: „*Já si myslím, že to máme hodně vyrovnané, že nemáme vyhrané role. Ale přirozeně se ty věci dějou....fyzické práce ten chlap,... je ten organizátor, starosti finance a takový to plánování, auto, jeho to baví a jde mu to a já mám tu rodinu, to vaření...*“ Jak z předchozího rozhovoru vyplývá, manželé si své povinnosti a role nijak dopředu nerozdělují. Vyplývá to většinou ze situace, jak shodně uvádí Vilma (38 let, 12 let vdaná): „*Nemáme přímo rozdělení, že já budu nakupovat a manžel vůbec ne. Že já se budu starat o kuchyni a on to. Jsou takový určitý práce, který máme rozdělený. On dělá těžší práci, já zase víc vevnitř. On dělá více venku. Nemáme to vyloženě, tohle je ženská práce, tohle je mužská práce. Dále z rozhovoru vyplývá, že se dělí o výchovu dětí, společně rozhodují a spravují společně finance.*“ Rozdělení prací v rámci rodiny je s velké části ovlivněno tím, zda lidé žijí ve svém bydlení, bytě či rodinném domku nebo obývají pronajatou nemovitost. Pokud vlastní nemovitost s pozemkem, musí se o ni starat, sekat trávu, obstarávat dřevo na topení a celou řadu

fyzicky náročnějších prací, které jsou automaticky převážně přiřazeny mužům. V bytě bývá rozdělení rolí méně markantní.

Jak z rozhovorů vyplývá, žádná z žen dnes již nevnímá muže jako „hlavu“ rodiny. Ať je to způsobenou rovnoprávností žen, jejich možností pracovat a zároveň finanční soběstačností, ženy se cítí rovny svým partnerům nebo o to minimálně usilují. Jak říká Olina (37 let, 14 let vdaná): *„Co se týče postavení muž – žena, tak jsem si vždycky říkala, že jsem submisivnější, že tedy tomu chlapovi ustoupím, protože je to ten dominantní tvor. Pak jsem ale zjistila, že v podstatě veškerý mužský úlohy v té rodině plním já. Protože vykonávám i ty mužský práce, ale i funguju i pro děti jako otec i matka. Takže jsem si řekla, že to je nějak špatně nastavený, když bych ho měla, teda cítím vnitřně, že bych ho měla uznávat jak toho živitele té rodiny, pečovatele a tak. Ale on se tak nechová. Takže tam byl takovej rozpor, že on vyžadoval, abychom se mi tak k němu stavěli, ale neplnil ty funkce.“*

Co se týká rozhodování, často rozhodují manželé o věcech společně, ale jak například vyplývá z rozhovoru s Klárou (41 let, 17 let vdaná): *„Na všem se domlouváme a vždy je to o ústupku či kompromisu jednoho z nás. Do rozhodování se zapojují i děti, pokud se jich to týká.“* Souhlasí, že se cítí při rozhodování rovnocenná, ale zároveň upřesňuje: *„Můj muž je pracovitý.“* Ale dále dodává: *„Převážná část domácnosti je na mně. Co zde vidíš přibito, to jsem dělala já, sekám zahradu, byť si myslím, že je to mužská práce, vozím kůru na záhony, osazuju je. Výchova dětí, nákupy, starost o domácnost je také na mně. Já dělám všechno, muž jezdí za prací, nedočkala bych se.“* Někdy právě rozdělení rolí zavdává příčinu sporům ohlednosti rovnosti.

Naopak z rozhovoru s Barborou (36 let, 13 let vdaná) vyplývá: *„Máme to dneska za těch 18 let tak rozdělený, že manžel se stará o děti, je to super táta. Já prostě nemůžu vůči němu nic. Je to prostě ten chlap, kterej, já můžu odjet na tejden na čtrnáct dní a on se o ně postará. Co se týká jídla, kroužků, školy, úkolů, chodu domácnosti, všechno. A já můžu bejt pryč. Já jsem totiž studovala a já jsem byla tejden pryč a všechno to klapalo.“* A na doplňující dotaz, zda se cítí ve svém manželství rovnocenná, odpovídá: *„Ne. Necítím.“* A kdo má navrch? *„Má hodně navrch, hodně. Je hodně nade mnou.“* Při dalším dotazování se znovu vrací k dominantní pozici manžela: *„Manžel je ve vztahu*

nadřazenější, prosazuje si svá rozhodnutí a mně to vadí. Do budoucna doufám, že se to to zlomí, že nebude furt nade mnou.“

Dominantnost jednoho partnera může vztah komplikovat, ale zároveň může zjednodušit rozhodování. Bohdana (35 let, 11 let vdaná) na otázku jestli někdo rozhoduje, odpověděla: *„Občas mám pocit, že v tom máme docela chaos. Jako, že tam není ani jeden z nás, takový ten dominantní.“*

Pavla (45 let, 26 let vdaná) na dotaz, zda nemá pocit, že by u nich v rodině měl někdo nadřazenější pozici, okamžitě odpovídá: *„Ne.“*

S rozhovorů vyplývá, že si ženy uvědomují, že jejich postavení v rodině nepřímo ovlivňuje jejich pracovní prosazení a finanční přínos. Ženy se i obávají, pokud by se ekonomicky nepodílely na chodu domácnosti, ztratily by spolu rozhodovací právo a tím rovnocenné postavení v něm. Ilona (35 let, 16 let vdaná) na otázku, zda by chtěla být doma, pokud by to bylo možné. *„Já myslím, že by to nebylo dobrý. Asi bych byla víc závislá na manželovi a si by to tam dělalo v tom chování nás dvou a vplynuly by z toho problémy.“*

Anna (43 let, 26 let vdaná) o rozdělení rolí říká, že vše dělají společně i fyzickou práci, rozhodují, plánují a domlouvají se. Na závěr vše shrnuje: *„Dva, do všeho musí jít dva, dva, jinak je to o ničem. Pak to není vztah.“*

Všech žen jsem se ptala, jak probíhala žádost o ruku. Všechny ženy odpověděly, že je požádal muž. Někdy nepřímo, protože se před tím společně domluvili, nebo to vplynulo ze situace, kdy například čekali dítě. Pouze Nina (35 let, 3 roky vdaná) požádala svého dlouholetého partnera o ruku: *„U nás to bylo úplně obráceně. Protože vlastně to vzniklo nějakou debatou o genderu a rolích mužů a žen a vlastně jako by mi partner řekl něco v tom smyslu, že jsem přece emancipovaná žena, a přece nemusí vždycky žádat ten muž. Takže já jsem byla vyhecovaná, takže já jsem ho požádala o ruku.“*

Určitou nevyváženost způsobuje pracovní vytížení mužů, kteří mají nedostatek volného času pro rodinu či domácí práce. Klára (41 let, 17 let vdaná): *„Já dělám všechno, muž jezdí za prací.“* Uvádí, že se svého muže váží, ale přesto z tónu hlasu a dalších vysvětlení je patrné, že není zcela srovnaná s tím, co říká. Některé činnosti považuje za mužské, přesto je vykonává, *„protože bych se nedočkala.“*

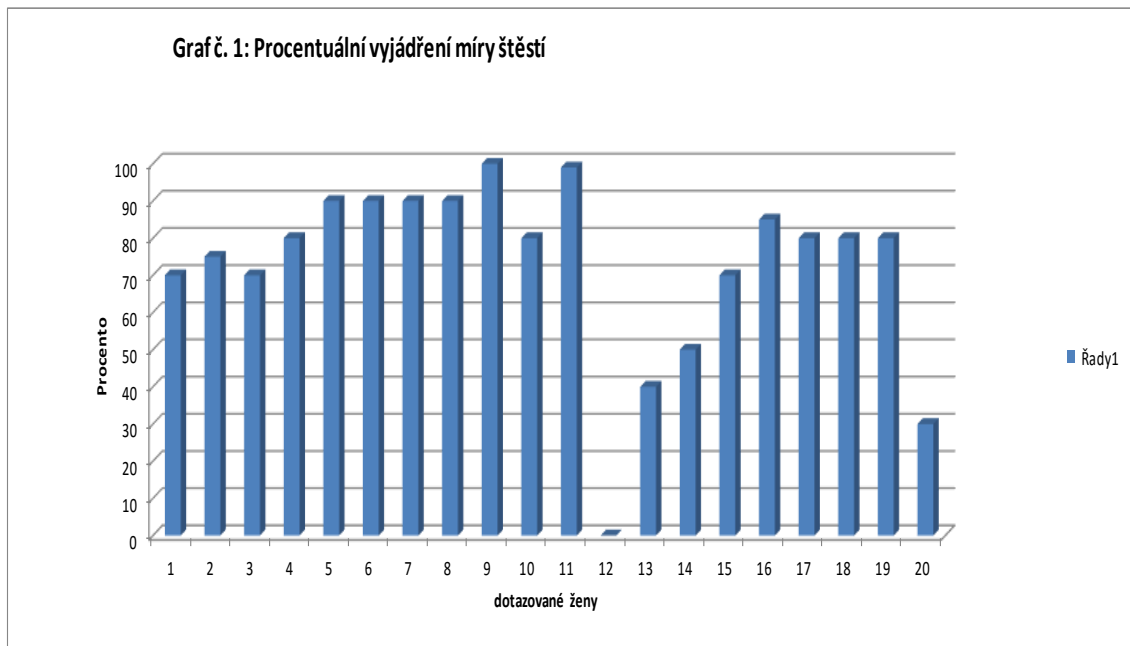
Z toho dotazování vyplývá, že tři ženy se necítí rovnocenné, kdy muž je dominantnější. Dvě respondentky připouštějí, že muž více rozhoduje, ale necítí se zcela nerovnocenné. Jedna z žen uvádí, že naopak muž je přítomen v rodině málo, ona rozhoduje, vykonává i mužské práce, proto není jejich vztah vyvážený. Zbýlých čtrnáct respondentek se cítí ve svých rolích v rámci rodiny rovnocenné.

8.5 Životní spokojenost, pocit štěstí v manželství

Participantky měly na pomyslné stupnici od nuly do sta procent vyjádřit své pocity štěstí. Některé odpověděli okamžitě. Řada z nich podotýkala, že se jedná o určité momentální rozpoložení, jak říká Renata (36 let, 11 let vdaná): *„Jak kdy, jako na houpačce.“* Svůj pocit štěstí na 100 % vyjádřila pouze Anna (43 let, 26 let vdaná): *„Ted' úplně na 100 %. Jsou samozřejmě chvíle, kdy si řekneš, tady s tím nebudu, ale pak se to dá zase dohromady.“* Ilona (35 let, 16 let vdaná) na tento dotaz velmi důrazně odpověděla: *„úplně na sto procent nemůže být nikdo, prostě nikdo (důrazně řečeno). Takže myslím takových 80, zhruba.“* Nejnižší hodnotou byla nula.

Z rozhovorů vyplývá, že manželství je ovlivněno řadou věcí a jeví se jako živý organismus, který se stále přetváří a mění dle vnějších a vnitřních vlivů. Jak potvrzuje Nina (35 let, 3 roky vdaná): *„Možná je to nějaký momentální stav, že možná za xlet budu mluvit jinak, ale momentálně si myslím, že se k sobě hodíme.“* Anna (43 let, 26 let vdaná), která vychází ze svého 26 let trvajících manželství říká: *„Pocity jsou takový smíšený. Každý si tím musí projít různé etapy. To si musíš projít a zažít si to. Něco je dobrý, něco špatný. Ale je to krásný, ale když to projdeš.“*

Graf č. 1: Procentuální vyjádření míry štěstí

9 DISKUZE

Manželství je závazkem pro muže a ženu. V dnešní moderní společnosti je na něj pohlíženo novým způsobem. Byť je povoleno pouze monogamní manželství, je zde mnohem větší tolerantnost k mimomanželským vztahům a zároveň k rozvodům. Jevící se nestabilita dnešních párů je způsobena např. možností více cestovat, pracovní nabídkou a zajímavou kariérou. Velký vliv má samozřejmě také emancipovanost žen. Pozice dnešní ženy v současné společnosti se jeví jako stabilní. Není ovlivněna předsudky, názorem široké rodiny a je mnohem svobodnější ve svém rozhodování, co se manželství týká (Jandourek, 2001).

Základní výzkumnou otázkou jsou pozitiva a problémy v manželství z pohledu ženy. Co konkrétně jim manželství přináší a jak se v něm cítí. Z této otázky vyplývají další podotázky, které zkoumají motivaci ke vstupu do manželství a rozdělení rolí v manželství. Jedná se o hloubkovou analýzu jejich motivů a pocitů z manželství a snaha o porozumění motivů ke vstupu do manželství a jejich setrvání v něm.

První výzkumnou otázkou jsou pozitiva, která vidí ve svém manželství. Jako nejčastěji jmenované jsou zázemí, jistota jak pro ženy samotné, tak i pro ostatní členy. Cítí oporu ve svém partnerovi, vzájemně se dobře znají a mohou se na sebe spolehnout. Také si cení úplné rodiny, společného příjmení, které je vyjádřením sounáležitosti jejich členů nebo jednoduššího jednání na úřadech či školách. Často jmenované jsou společné finance. To, že jsou dva na starosti i radosti, na výchovu dětí. Informovanost o zdravotním stavu. Jedna z žen uvádí jako výhodu vstupu do manželství získání manželské půjčky, které před 25 roky stát poskytoval. U dlouhodobějších vztahů si cení přátelství a stereotypů, které si za tu dobu vypěstovali. Ženy s dospělými dětmi také pozitivně vnímají jejich odchod z domova nebo alespoň jejich finanční samostatnost. Pouze v jednom případě uvedla komunikační partnerka výhodu sexuálního porozumění. V neposlední řadě je jako pozitivum zmiňována smířlivá povaha, sebereflexe, kdy se dokáže partner omluvit a ustoupit, tolerantnost vůči sobě navzájem, společné koníčky, zájmy, společně trávený volný čas, stejná práva a povinnosti, shodné hodnoty. Výhodou může být i špatná zkušenost, jako je rozvod rodičů, kdy pak participant nechce, aby její děti, tak jako ona, zažily tak nepříjemnou situaci.

Z odborné literatury lze nalézt následující shrnutí výhod: „*Se životem v manželství se pojí delší život, ale sezdaní muži a ženy bývají i šťastnější, spokojenější, trpí méně často depresemi a psychickými problémy, méně často podléhají závislosti na alkoholu a drogách, méně často páchají sebevraždy, trpí méně často chronickými onemocněními a těší se lepšímu fyzickému zdraví*“ (Hamplová, s. 94, 2015).

Další otázkou byly problémy, které ve svém manželství ženy spatřují. Několikrát je jmenované je pracovní vytížení manželů, někdy až workoholismus. Z toho pak pramenící nepřítomnost doma. Z domova muže odvádí i jeho koníčky, které manželky vidí jako problém. Dvě komunikační partnerky zmiňují nevhodné povahové vlastnosti. Dalšími nevýhodami jsou rozdílné názory na výchovu dětí, stereotyp, zodpovědnost za druhé, citové strádání, zlozvyky, žárlivost, nevěra, patologické závislosti, rozdělení povinností v rámci rodiny, hádky před dětmi, ale i prvotní rodina. Jedna z komunikačních partnerek zmiňuje jako problém děti a partnerku z předchozího vztahu. Jedna participantka uvádí partnerův nízký věk při vstupu do manželství, kdy nebyl „vybouřený.“ Další uvádí závislosti a nevěru. Ve dvou případech ženy uvádějí, že pokud by byl manžel gambler, násilník či alkoholik, což vidí jako zásadní negativum, byl by to důvod k ukončení vztahu. Některé ženy jsou zvyklé rozhodovat samostatně, proto mohou manželství vnímat jako omezení svých svobod a do jisté míry pro ně může být při rozhodování těžké brát ohled i na ostatní členy rodiny a nepříjemné, když jsou nuceny věci konzultovat nebo ustupovat v některých představách. Nepříjemně vnímají i nedostatek volného času sama pro sebe, své koníčky a zájmy nebo čas, který by partneři trávili jen spolu sami. I příchod dítěte se jeví jako problém, vzhledem k tomu, že dojde zcela ke změně všech navyklých věcí. A v pořadí poslední respondentka jmenovala nemožnost čerpání sociálních dávek.

Šmolka a Mach (2008) nám ve své knize nabízejí některá negativa současné společnosti, která mají vliv na manželství. Rodina společně tráví méně času, větší pracovní vytížení, tlak ztráty zaměstnání na druhé straně podnikání. Ekonomické rozdíly v rámci společnosti, ale i mezi jejími členy. Dalším jsou rozdílné názory politické, náboženství a další. Změna „režimu“ v roce 1989 vyvolala u někoho osvobozující pocit, u jiných ztrátu pocitu jistoty, a tím v partnerských vztazích mohou vzájemná pouta posílit nebo naopak oslabit.

Žena přes svou pracovní úspěšnost zůstává stále matkou. Kdo nastoupí rodičovskou dovolenou po narození dítěte, je dnes už zcela dobrovolné, takže pokud žena má potřebu kariérního postupu, může ji při péči o dítě nahradit muž. Pracovní vytížení ženy velkou měrou ovlivňuje životní styl rodiny, rozdělení rolí v ní a další aktivity rodiny, postavení rodiny v sociálním prostředí a emoční vztahy v rodině. Ještě v blízké minulosti bylo zcela samozřejmé, že žena kariéru přeruší a svůj zájem zcela přesune na rodinu a domácnost. Dnešní společnost pohlíží tolerantněji na pracující ženu, která péči o rodinu a domácnost přenechá manželovi nebo pomocné síle.

Další otázkou byla role a postavení ženy v manželství. Z výzkumu vyplývá, že ne všechny ženy se cítí zcela rovnocenné. Řada z nich si uvědomuje, že tato nerovnováha vznikla příchodem dětí a tím novým rozdělením povinností. Také nezaměstnanost může oslabit pozici v páru a z toho plynoucí finanční závislost na partnerovi.

Poslední výzkumnou otázkou byl pocit štěstí a pohody v manželství. Odborná literatura nám nabízí řady způsobů a definic štěstí, jeho vnímání a měření. Čtvrtá výzkumná otázka byla kladena s důrazem na pocity štěstí a spokojenosti plynoucí z jejich manželství v danou chvíli. Jak z rozhovorů vyplývá, ženy si uvědomují, že se nejedná o stav trvalý, a tento pocit je ovlivněn řadou aspektů, proto je třeba k tomuto výsledku tak přistupovat. Zjištěná průměrná hodnota pocitu štěstí a spokojenosti zkoumaného vzorku žen v daném období je 72,45 %.

Hamplová (2015) ve své knize publikuje studii provedenou v České republice společností ESS, kde máme možnost srovnávat jedince žijících v manželství, nesezdané páry a osoby bez partnera v domácnosti, kde na jedenáctibodových škálách vyjadřují míru svého štěstí a životní spokojenosti. Z výzkumu vyplývá, že sezdané osoby se cítí šťastnější a spokojenější než nesezdané páry či svobodní.

Ženám byla na konci rozhovoru položena doplňující otázka, zda by znovu vstoupily do manželství se stejným mužem. Kromě tří žen odpověděly ostatní ano. Dvě záporné odpovědi pramení z vleklých problémů, jedna z žen uvedla, že by ráda využila sociálních dávek poskytovaných svobodným pářům. Z toho není tedy zřejmé, zda by volila stejného partnera nebo pouze jiný způsob soužití.

Vzhledem k tomu, že pro mě byly důležité názory a skutečné důvody zúčastněných žen, snažila jsem se do hovorů co nejméně zasahovat, nenabízet možnosti. Někdy šlo o velmi komunikativní partnerky, které velmi dobře a přesně odpovídaly na dané otázky. Bylo patrné, že o tématu přemýšlí a dokáží přesně věci definovat. Jindy bylo třeba pomoci otázkou, v nejzazším případě nabídnout možnosti. Toto však nebylo záměrem. Nechtěla jsem, aby výzkum sklouzl k dotazníkové metodě. Ale ověřila jsem si tímto, že pokud by ženám byly nabídnuty další možnosti, určitě by vybraly více výhod i nevýhod.

Vhodnou otázkou, byť nebyla hlavním zájmem zjištění, bylo dotazování na nesezdaná soužití. Ženy zvažují, proč ostatní tak žijí, jaké jim toto skýtá výhody nebo nevýhody. Z toho často vyvodily pro mě informace, které na otázky o pozitivích či problémech vůbec nezmiňují. Další vhodnou doplňující otázkou se jeví dotazy na prvotní rodinu, kdy některé návyky či srovnání soužití jejich rodičů nebo srovnání své současné rodiny poskytlo řadu potřebných informací.

Některé páry znám řadu let a bylo pro mě velmi těžké při kódování jejich rozhorů některé věci nehodnotit, protože se mi poskytnuté informace jevily ne zcela relevantní. Vážím si proto upřímných a otevřených odpovědí.

Jsem si vědoma chyb, které jsem při rozhovorech dělala. Některé jsem cítila hned při dotazování, jiné pak při přepisu a čtení. Na některé věci by bylo dobré se doptat, některé ujasnit. Jindy již během rozhovoru bylo patrné, že nepokládám otázku správným způsobem pro komunikační partnerku tak, aby pro ni byla jasná či srozumitelná.

Také jako nedostatek se později projevilo pouhé barevné kódování v textu, kdy jsem si v doslovně přepsaných a vytištěných rozhovorech fixem rozlišila pozitiva, problémy, postavení žen a jejich pocity štěstí. Později se tento způsob při přepisu jevil nepřehledný a znovu jsem tyto informace přepsala do rozsáhlé tabulky, ze které jsem znovu informace přehodnocovala a pak použila do teoretické části mé práce.

Dále jsem se snažila vyhnout jakýmkoliv citovým projevům a do hovoru nevstupovat nebo věci nějak komentovat. Proto jako velké pochybení při rozhovoru zde uvádím jeden příklad, kdy na otázku pocitů štěstí komunikační partnerka uvedla: „*tak kolem třiceti procent.*“ Shodou okolností se jednalo o poslední rozhovor, kdy jsme neskrýla své

překvapení z tak nízké hodnoty, kdy většina uváděla číslo nad padesát procent. V tu chvíli dotázaná znejistila a začala přidávat. „*No, tak do tý padesátky. Tak čtyřicet pět.*“

Zároveň jsem přepokládala, že v prvním manželství budou ženy a nijak jsem neomezovala to, zda muži v tomto manželství nejsou již rozvedení. Zcela náhodně mi pak jedna z komunikačních partnerek vyprávěla o problémech, které řeší s přechozí partnerkou svého muže.

A ještě bych zde ráda zmínila jednu zkušenost. Během dotazování, kdy jsem oslovila vždy ženy, u kterých vím, že jsou vdané, mi jedna z nich sdělila, že je již několik let rozvedená. Vzhledem k tomu, že ji řadu let znám a se svým partnerem stále žijí v jedné domácnosti, překvapilo mě, proč tuto informaci před okolím „tají“. Vždyť v dnešní době na páry žijící v nesezdaném soužití je pohlíženo s velkou mírou tolerance. Jak mi vysvětlila, zásadním důvodem jsou jejich dvě nezletilé děti, které by tato skutečnost mohla negativně ovlivnit. K rozvodu se rozhodli z finančního důvodu, které nechtěla blíže specifikovat.

Využití výsledků mé práce bych viděla při práci se žáky základních škol při výuce rodinné výchovy. Zároveň, tak jak doporučuje odborná literatura, mohla by být použita pro kvantitativní výzkum, kdy získané údaje by mohly sloužit jako vodítko pro zpracování dotazníku, a tím možnosti využití pro širší vzorek dotazovaných a relevantnější údaje.

ZÁVĚR

Manželství se v posledních letech může jevit jako institucí překonanou, možná zastaralou, kterou lze nahradit nesezdaným soužitím, které by mohla být určitou svobodnější náhradou s podobnými funkcemi, výhodami i nevýhodami. Proto mě zajímalo, zda i dnes je pro ženy mého věku manželství důležité.

Při výběru tématu mé bakalářské práce jsem byla ovlivněna tím, že jsem v současné době na mateřské dovolené, jsem ženou a matkou a téma postavení žen, fungování rodin, je pro mě momentálně velmi zásadní. Také bylo velmi zajímavé mít možnost hovořit, snad i otevřeně, s řadou žen mého věku o jejich soukromých pocitech na téma rodina a manželství.

Cílem mé bakalářské práce bylo zjistit, jaké ženy v produktivním věku vidí na svém manželství výhody a problémy a z toho plynoucí pocit štěstí. Jakou zde zastávají roli a zda ve vztahu cítí rovnocenné. Především zjistit důvody pro setrvání v manželství, na rozdíl od údajů statistik, které hovoří o stále častém řešení problémů rozvodem nebo o tom, že muži a ženy do manželství vůbec nevstupují a žijí v nesezdaném soužití.

Práce byla rozdělena na dvě části. Kdy v teoretické části jsem si definovala pojmy související s manželstvím a rodinou. Podívala jsem se na postavení ženy v historických epochách od doby pravěku až po současnost.

V praktické části, jsem vzhledem k záměru práce, zvolila kvalitativní šetření, konkrétně metodou polostrukturovaného rozhovoru, které jsem dle potřeby doplňovala o další dotazy. Výzkumný soubor se skládal z dvaceti žen ve věku od 35 do 45 let, které jsou ve svém prvním manželství. Rozhovory s nimi byly realizovány vždy jednotlivě.

Získané materiály z tohoto kvalitativního výzkumu se jeví jako dostatečné množství informací, ze kterého lze vyvozovat závěr, že ženy daného výzkumného vzorku se ve svých manželstvích cítí velmi pozitivně, kdy většina žen uvádí, že pocit jejího štěstí je nad 50 %, a kdy průměrný výsledek se rovná 72,45 % pocitu štěstí ze svého manželství, i přesto, že jedna z nich uvádí nulu. Vzhledem k tomu, že jde o kvalitativní výzkumné šetření, nelze však výsledky zevšeobecnit.

Z kódování vyplývá, že pozitiv, která dotazované ženy cítí ve svém manželství je více než problémů. Tyto problémy ale nevidí ženy jako zásadní, kromě jedné participantky, která u svého manžela zmiňuje závislosti a nevěru, kdy se jí vztah nejeví jako perspektivní.

Výzkumné šetření také potvrdilo, že ženy se v manželství cítí převážně rovny svým mužům a jejich postavení v manželství je uspokojuje. Toto je dáno i jejich přínosem finančním, kdy většina z nich pracuje, pokud nejsou na rodičovské dovolené.

Samozřejmě zároveň s postavením ženy v rodině se mění i pozice muže. Tyto paralely probíhají současně, i když jsou často zkoumány a posuzovány jednotlivě. S ohledem na široké téma a kvalitu jeho zpracování jsem si vybrala i já jako výzkumný vzorek pouze ženy, a proto výsledky mohou být zavádějící a genderově nevyvážené.

Při realizaci rozhovorů se ženami se jejich partneři aktivně zajímali o téma mé práce a jeví ochotu se k danému tématu blíže vyjádřit ze svého pohledu. Proto by se nabízela možnost, při pokračování studia, jako závěrečnou práci zpracovat srovnávací práci současného výzkumného vzorku naproti jejich partnerům.

Výsledky mé práce se mohou jevit jako velice povzbudivé na rozdíl výsledků České statistického úřadu, který sice uvádí stagnaci rozvodovosti, ale zároveň i pokles sňatečnosti. Sedmnáct žen z dvaceti dotázaných kladně odpověděly, že by znovu vstoupily se svým partnerem do manželství. Pouze dvě uvažují o rozvodu.

Vzhledem k rozhovorům, které jsem vedla se ženami mého věku, nepoužila bych nijak dramatické poznámky, jako je krize rodiny nebo její devalvace. Z rozhovorů naopak vyplývá, že většina žen je ve svých sňatcích spokojena. Nabízí jí řadu pozitiv. Někdy můžeme cítit určitou nespokojenost se svým postavením či rolí, která je ženám ve vztahu přisuzována. Z rozhovorů vyplývá, že model klasické patriarchální rodiny je již zastaralý. Muž a žena společně rozhodují a často k tomu přizvou i nezletilé děti. V řadě případů žen pracuje, i když na nich bývá větší míra péče o domácnost a děti, je někdy patrné, že s touto rolí nejsou zcela ztotožněné. V některých případech je starost o rodinu přesunuta na ženu, vzhledem k pracovní vytíženosti mužů, kteří rodinu zajišťují finančně. Všechny ženy chápou, že se nejedná o strnulý stav, ale velmi měnící se složku, kde všichni zúčastnění na podněty a změny reagují.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BĚLINA, Pavel. a kol. *Kronika Českých zemí od pravěku po současnost*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Fortuna Libri, c2012. 960 s. ISBN 978-80-7321-652-8.

CIBULEC, Jindřich. *Manželské praktikum*. 1.vyd. Praha: Avicenum, 1984. 304 s.

ČECHURA, Jaroslav, František STELLNER a Jiří MIKULEC. *Lexikon českých panovnických dynastií*. 1. vyd. Praha: Akropolis, 1996. 232 s. ISBN 80-85770-30-X.

ELIÁŠ, Karel – Marek SVATOŠ. *Nový občanský zákoník 2014. redakční uzávěrka 26.3.2012*. Ostrava-Hrabůvka: Sagit, 2012. 320 s. ISBN 978-80-7208-920-8.

FRANZEN, August. *Malé církevní dějiny*. 1. vyd. Praha: Zvon, 1992. 335 s., ISBN 80-7113-008-7.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2. rozš. české vyd. Překlad Vladimír Jůva, Vendula Hlavatá. Brno, Paido, 2010, 264 s., ISBN 978-80-7315-185-0.

GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. 1. vyd. Praha: Argo, 1999. 595s., ISBN 80-7203-124-4.

HAMPLOVÁ, Dana. *Životní spokojenost, štěstí a rodinný stav v 21 evropských zemí, Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, 2006. vol. 42, no. 1, 35-55 s. ISSN 0038-0288

HAMPLOVÁ, Dana. *Proč potřebujeme rodinu, práci a přátele: štěstí ze sociologické perspektivy*. 1. vyd. Praha: Fortuna Libri, 2015. 214 s. ISBN 978-80-7321-947-5.

HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s, 2. dotisk 2010. 288 s. ISBN 978-80-247-1168-3

HELUS, Zdeněk. *Úvod do psychologie, Učebnice pro střední školy a bakalářská studia na VŠ*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2011. 320 s. ISBN 978-80-247-3037-0

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum*, 1. vyd. Praha: Portál, 2005. 408 s. ISBN 80-7367-040-2.

JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. 288 s., ISBN 80-7178-535-0.

KLABOUC, Jiří. *Manželství a rodina v minulosti*, 1. vyd. Praha: Orbis, 1962. 281 s.

- KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Psychologie pocitů štěstí*, 1. vyd. Praha: Grada, 2013. 136 s., ISBN 978-80-247-4436-0
- NEUMANN, Stanislav K. *Dějiny ženy – Žena přírodní*. svazek 1., Praha: Melantrich, 1931. 544 s.
- NEUMANN, Stanislav K. *Dějiny ženy – Žena starověká*. svazek 2., Praha: Melantrich, 1932a. 454s.
- NEUMANN, Stanislav K. *Dějiny ženy – Žena středověká a renesanční*. svazek 3., Praha: Melantrich, 1932b. 350 s.
- NEUMANN, Stanislav K. *Dějiny ženy – Žena novodobá a moderní*, svazek 4., Praha: Melantrich, 1932c. 513 s.
- NOVÁK, Tomáš. *Manželství jako trvalý stres*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2799-8.
- MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 1. vyd. Praha: Slon, 1993. Studijní texty 131 s. ISBN 80-901424-7-8.
- PLZÁK, Miroslav. *Gordické uzly*. 1. vyd. Praha: EXIT, 1994. 136 s. ISBN 80-85876-00-0
- PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2012. 208 s. ISBN 978-80-247-3470-5.
- Rozvodovost* [online]. Český statistický úřad, 2015a. [cit. 23.1.2015]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rozvodovost>.
- Rozvodovost* [online]. Český statistický úřad, 2015b. [cit. 12.7.2015]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/rozvodovost>.
- SKUTIL, Martin. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. 1. vyd. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-7787-7.
- SLUKOVÁ, Andrea. *Svatba: průvodce pro začátečníky i pokročilí*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2001. 108 s. ISBN 80-247-9064-5.
- ŠMOLKA, Petr a Jan MACH. *Manželská rodinná trápení*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. 192 s. ISBN 978-80-7367-448-9.

ŠVAŘÍČEK, Roman – Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 2. vyd. Praha: Portál, 2014. 384 s. ISBN 978-80-262-0644-6.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. 1. Vyd. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.

VYKOPALOVÁ, Hana. *Sociálně patologické jevy v současné společnosti*, dotisk 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2002. 153 s. ISBN 80-244-0337-4

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Tabulka č. 1: Přehled komunikačních partnerů

Graf č. 1: Procentuální vyjádření míry štěstí

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Scénář rozhovoru

Příloha č. 2: Ukázka rozhovoru

PŘÍLOHA Č. 1: SCÉNÁŘ ROZHOVORU

1. Vyprávějte mi o sobě:
  - a) jaký je váš věk,
  - b) jaké máte vzdělání,
  - c) jaké je vaše zaměstnání,
  - d) z jaké rodiny pocházíte.
2. a) Jak dlouho jste vdaná, v kolika letech jste vstupovala do manželství, co předcházelo tomu společnému soužití a jak dlouho trvalo?
b) Jaká byla motivace pro uzavření manželství, jak probíhaly „námluvy“, žádost o ruku, začátek soužití?
3. Povězte mi něco o svých pocitech v manželství? Jaké vnímáte obecně výhody, nevýhody takového typu soužití? Jaké vnímáte klady a problémy, konkrétně s jakými jste se setkala ve svém manželství?
4. Jak se díváte na jiné formy soužití?
5. Jak vnímáte svou roli v rodině, v manželství? Jak vnímáte historické hledisko, které se odráží do obecné roviny postavení mužů a žen... a jak to vnímáte konkrétně Vy ve své rodině, ve své pozici?
6. Jaké máte představy o dalším životě v manželství? Jak pohlížíte na svou budoucnost?
7. Pokud byste měla vyjádřit, na kolik procent jste v manželství šťastná, kolik by to bylo? S čím tato hodnota souvisí? Od čeho se odvíjí?

Tento scénář byl pouze oporou, a byla snahou o co nejpřirozenější konverzaci. Rozhovor byl doplňován nebo naopak došlo k vypuštění některých dotazů. Nebyl vždy dodržen přesný sled otázek.

PŘÍLOHA Č. 2: UKÁZKA ROZHOVORU

Nina, 35 let, 3 roky vdaná, asi 5 nebo 6 let žila se svým manželem v nesezdaném soužití.

Kolik je ti let?

Třicetpět.

Jaké máš dokončené vzdělání?

Vysokoškolské.

Tvé současné zaměstnání?

V současné době jsem na mateřské dovolené, jinak jsem živnostník.

Z jaké rodiny pocházíš? Teď myšleno z úplné, neúplné?

Jo, z úplné.

Nebyli vaši rozvedení?

Ne.

Jak dlouho jsi vdaná?

3 roky.

Kolik ti bylo, když jsi se vdávala?

32.

A vy jste už měli Ch (dceru)?

Ne. Byly jsme bezdětní.

Co vedlo ke vstupu do manželství? Proč jste se rozhodli, že nebude žít na hromádce, ale vstoupíte do manželství?

Já si myslím, že je to přirozený vývoj toho vztahu. Já to tak vnímám a myslím, že manžel taky. Že prostě když se ti dva mají rádi a chtějí spolu strávit ten celý život, tak je to přirozený krok do budoucna. Přesto, že my jsme plánovaly děti, teda alespoň jedno dítě a pak se tedy jako vzít, časem. Ale to dítě se tak dlouho nedařilo, že jsme si řekli, že nejdřív uděláme tu svatbu a pak uvidíme.

A vy jste spolu tedy předtím žili na hromádce, společně v jednom bytě?

Ano.

Víš kolik let, cca?

5 nebo 6 let asi.

Takže ten impuls byl vplynutím z toho vztahu? Nebylo tam jiná motivace? Nějaká ekonomická, půjčka, byt, ne?

Nebylo to z žádného praktického hlediska, přestože tam praktický hlediska jsou, ale ne.

Jak u vás probíhaly námluvy? Jak vůči tobě, tak vůči rodině? Šel J žádat speciálně o ruku?

Tak vůči mně spíš námluvy mezi námi dvěma....

Jestli to bylo překvapení nebo jestli jste si řekli a pak ti dal kytku? Myslíš přípravu na svatbu?

Ne. Myslím ten akt.

To seznamování?

Nene. Jestli přišel, dal ti prstýnek, třeba dal ti ho do šampaňského a překvapil t?

Ne. U nás to bylo úplně obráceně. Protože vlastně to vzniklo nějakou debatou o genderu a rolích mužů a žen a vlastně jako by mi Janek řekl něco v tom smyslu, že jsem přece emancipovaná žena, a přece nemusí vždycky žádat ten muž. Takže já jsem byla vyhecovaná, takže já jsem ho požádala o ruku.

Jé, to je hezký.

A on řekl ano. A pak třeba za xxx měsíců mi koupil ten prstýnek on.

A šli jste rodičům potom?

Ne. U nás to asi takhle moc nefunguje. My jsme jim to oznámili, ale nebylo to tak, že by se on šel ptát mých rodičů, jestli si mě může vzít.

Ani nepřišel třeba s kytkou, když jste to šli oznamovat?

Ne, on totiž není na takové ty tradice. Třeba ta svatba asi pro něj je věc, která je důležitá v tom životě, ale jinak tradice moc neuznává.

Ted' budeme spíš mluvit o pocitech z toho současného manželství. Jaké máš ted' pocity po těch letech manželství a samozřejmě po nějakém tom soužití?

Já jsem spokojená v manželství, myslím si, že J taky. Ale s příchodem dětí, teda prvního a druhého na cestě, se to určitě změnilo. Protože, prostě, nemáme na sebe tolik času, a ty priority se někam posunuly, ale já myslím, že jsme oba šťastní, že si děláme ty věci, u mě je to asi tak jak jsme si to zhruba představovala. Žádný velký překvapení nenastalo

po svatbě. Je takovej jakýho jsme si ho brala. Tak to беру, přestože mě občas něčím štve. I když je to určitě i naopak. Myslím si, že se nic zásadně nezměnilo v tom vztahu.

Výhody, nevýhody toho manželství?

Ty praktický?

Třeba.

Z toho právního hlediska, z mého hlediska třeba informování o mém zdravotním stavu, on je ten první člověk, kterého budou informovat, pokud se bude něco dít, tak to je pro mě důležitý, že nemusím já to dopředu někde hlásit, že mám nějakýho partnera a že on je vždycy ten první, kdo se dozví ty věci. Já vlastně ani nevím, jaké jsou další praktický nebo třeba právní výhody manželství.

Ale třeba výhody pocitové. Jestli máš pocit něčeho....?

Nemám třeba větší pocit jistoty.

Tak.

Ne, to si nemyslím, že je. Si myslím, když ty lidi spolu nechtějí bejt, tak spolu nejsou, ať jsou manželé nebo ne. Takže pro mě být manželka někoho neznamena mít jistou, že s tím člověkem budu, ale je to spíš, ten pro mě nějaký pocit, je hezký pocit být něčí manželka, ale ne že by to bylo napořád a že by to bylo mnohem obtížnější ten svazek rozbít. To ne.

Když vidíš kolem sebe, volné vztahy, jaký máš na to názor?

Myslím si, že je to každého volba, a že je to v pořádku. Ale mě i třeba kvůli těm dětem mi přijde přirozenější a lepší, že mají stejné jméno jako oba rodiče, nekomplikuje se to právě, když vodím dítě do školky. V tom je to jednodušší, nemusím nic vysvětlovat. Prostě se všichni jmenujeme stejně a je to jako jednodušší. Ale je to každého věc.

Nějaký problémy, který ti dnes po té době přijde nějak zásadní?

Já musím přemýšlet. Já si nemyslím, že by to přímo souviselo s manželstvím, že je to vývoj toho vztahu. Že po nějaký době nastane nějaké krize, ať jsou lidé manželé nebo ne. Že se třeba říká třeba taková ta sedmiletá krize atd. Já si myslím, že jsme si tím teď tak trošičku prošli, takový to najít si znova jeden druhýho. Ale to taky souvisí s tím narození těch dětí. Prostě najít si ten čas jeden na druhýho. To dítě zabere strašně moc času a vlastně spousta žen si to, potlačí ten vztah k tomu partnerovi a upřednostňuje to dítě. Což se u mě taky stalo určitě. Že si to ani neuvědomuju v některých situacích. Přijde manžel domů s dcerou a já vítám první jí. Pak si to uvědomím a je mi to líto, že jsem vlastně asi měla vítat první jeho a pak až jí. Že je odstavenej až na tu druhou kolej. A je mi to líto. Tím si projde většina chlapů, když se narodí děti. Jsou trošku odsunutý.

Ted' role. Máte je nějak rozdělené? Řekli jste si to nebo to nějak vplynulo ze vztahu. Nebo nemáš pocit, že by jste měli někdo dáno rozhodování nebo že někdo něco dělá?

Já si myslím, že to máme hodně vyrovnané, že nemáme vyhraněné role, a že to tak nevnímáme, že by měli být vyhraněné role. Ale přirozeně se ty věci dějou a máme určitý úkony rozdělený, ať se jedná o nějaký fyzický práce tak ten chlap toho zastane víc, odnese víc tašek a nevím a dělá takový ty věci co se týkají bytu, auta atd. čemu rozumí a co mu jde. Já si myslím, že by se každé měl v tom vztahu věnovat tomu co ho baví a co mu jde. Takže u nás je ten organizátor, a který má na starosti finance a takový to plánování, auto, jeho to baví a jde mu to a já mám tu rodinu, to vaření, to jídlo a tu domácnost. Ale protože nás to je přirozenější to dělat. Myslím si, že nemá cenu tlačit na pilu a nutit člověka něco co ho nebaví. Jo, jako že jeho baví žehlit, tak žehlí. To je dobrý. Stará se o domácnost, ale nedělá ty věci, které ho nebaví.

Když se podíváš na historii manželství, to rozdělení bylo trochu jiný. Žena mohla být doma, starala se o domácnost, žena míň asi rozhodovala. Možná je to můj názor. Takže když vidíš historii manželství, líbilo by se ti to být taková ta klasická manželka a ten manžel byl živitel, ten co se o všechno stará? Já myslím, že asi ne. Protože, já mám potřebu se taky někde uplatnit a asi by mně nestačilo jenom být s tou rodinou a dětma,

takže bych asi nebyla šťastná. Jen třeba nemám ani ten vzor ve svých rodičích. Můj táta se vždycky rád staral o domácnost a rád vařil třeba. Oba vždycky vydělávali, pracovali, já jsem chodila do jeslí, takže nemám ten vzor, že se máma stará o rodinu a táta vydělává a přijde z práce a lehne si na gauč a čte si noviny.

Jaké máš další představy o manželství?

Naše manželství? Tak doufám, že spolu vydržíme, že se dokážeme po zbytek života vzájemně tolerovat a naplňovat, asi a že nebudeme mít potřebu hledat něco lepšího. Že si nemyslím, že pro mě existuje někdo lepší. Možná je to nějaký momentální stav, že možná za xlet budu mluvit jinak, ale momentálně si myslím, že se k sobě hodíme, že máme stejné hodnoty v tom vztahu, což si myslím, že je důležitý. Můžeme mít každý nějaký své mouchy, ale to manželství by mělo stát na těch hodnotách. Na těch věcech. Ale naše základní je, nejdůležitější věc je rodina, ty děti, jako mít nějaký zázemí. A to si myslím, že máme. Nemáme potřebu se nějak realizovat, kariérně, ani jeden. Nejsme žádní kariéristi, chceme jen dělat práci, která nás baví, a která nám vydělá dost na to živobytí. V tom se shodneme. A v tom je ten náš základ.

A tak když se tě teď zeptám na štěstí. Na osu od nuly do sto procent. Kde by jsi se teď hledala? Jak se cítíš šťastná?

Nechám si tam určitě rezervu. Nějakých 85.